

LONDON IN PARIZ IZDALA ČEHOSLOVAŠKO

PRAGANAJSPREJMEPOGOJE, KI JIH DIKTIRA HITLER

Toda v Pragi niso videti pripravljeni,
leči pod tiranovo peto

Uspeh največjega in najnesramnejšega blufa v zgodovini povojne Evrope je odvisen samo še od Čehoslovaške. — V Moskvi na vse še zmirom molčijo

Odkar je Hitler začel s svojim nesramnim blufom, katerega cilj je bil dobiti pod nacijsko kontrolo Čehoslovaško, se je bilo bati, da bo Čehoslovaška navsezadnje grdo izigrana in prodana. Ta bojazen je nastala, ko je angleška torijska vlada poslala v Prago svojega "posredovalca" Runcimana, ki je imel nalogo, pritisniti na vlado republike, da ugodno zahteva sudetskih naciev, ki zahtevajo to, kar jim narekuje Hitler. Da mu olajša njegovo delo, je Hitler tiste dni odredil velikanske vojaške manevre, ki pa niso trajali tako dolgo, kakor je bilo prvotno rečeno, kajti take stvari so silno drage, nemško gospodarstvo pa že brez tega na psu.

Čehoslovaško. Znano je namreč, da bi Nemčija ne mogla tvegati vojne, v kateri bi imela proti sebi tudi Veliko Britanijo. To je znano tudi Hitlerju, katerega je bilo vsled tega mnogo do tega, da izve, kakšno stališče zavzema Chamberlainova vlada. Pa mu ni bilo treba dolgo čakati. Chamberlain je bil v takih skrbeh za Hitlerja, da je osebno pohitel k njemu ter ga rotil, naj ne žene stvari predaleč. S tem je dal Hitlerju silno potuho in dobil od njega aroganten odgovor: "Če se ne ugodim mojim zahtevam do 1. oktobra, bodo nemške armade vkorakale v Čehoslovaško!"

Kakšne zahteve?

Hitlerjeve zahteve niso niti od daleč skromne. Praga naj dovolj sudetskim Nemcem plebisiciti, ki naj odloči, ali bodo sudetski Nemci ostali del Čehoslovaške ali se priključili Nemčiji ter se podvrže gospodarski kontroli Nemčije. Sprejem teh pogojev bi pomenil konec čehoslovaške samostojnosti. Čehoslovaška bi izgubila sudetske pokrajine in s tem glavno obrambno črto proti Nemčiji. Tako okrnjena bi še nekaj časa životala kot nemška vazalka, nazadnje pa bi jo Nemčija enostavno pogoltnila.

Kapitulacija Londona in Pariza

Nu, svet je mislil, da imajo angleški toriji še toliko ponosa v sebi, da ne bodo sramotno kapitulirali pred berchtesgadenskim megalomanom. Zmotili se je. Zmagala je clivendenska klika, ki se boji vojne zato, ker ve, da bi se končala s porazom Nemčije in revolucijo, ki bi končala nacijski režim. Revolucije se pa boje zato, ker mislijo, da bi prinesla Nemčiji komunistično diktaturo. Tega pa nočejo, milejši jim je Hitler. In tako je pod pritiskom te klike Chamberlainova vlada kapitulirala. Praga naj sprejme Hitlerjeve pogoje! Najbolj žalostno pri tem pa je bilo, da je potem na pritisk iz Londona (Nadaljevanje na 3. strani.)

"Obsojeni brez zaslišanja"

Francoski in inozemski častnikarski poročevalci v Parizu so bili v ponedeljek priče dramatičnemu dogodku, ki ne bo zlepa pozabljen. Iz palače francoskega zunanjega ministrstva je prišel čehoslovaški poslanik pri francoski vladi, dr. Štefan Osudsky. V rokah je držal nekaj listin. Poročevalci, katerim je bilo že znano, kakšno kupčijo so sklenili v Londonu in Parizu na račun Čehoslovaške, so prialumili. Bledega obraza je dr. Osudsky z drhtečim glasom izpregovoril: "Gospodje, ali želite videti človeka, ki je bil obsojen brez zaslišanja? Pred vami stojim!" Listine, ki jih je držal v rokah, so bile prepis angleško-francoskega sporazuma, katerim je bila izdana Čehoslovaška...

POZORIŠCE NEMIROV V CSR

Pogled na mesto Eger v severni Češki, ki je bilo središče izgredov, ki so jih vprisrčili sudetski naciji, načrtovani po Hitlerjevem govoru v Nürnbergu. Sudetski naciji so tu z orožjem napadli težko policijo in praška vlada je bila prisiljena proglasiti obredno stanje nad 11. sudetskimi okraji. V izgredih je bilo ubitih več naciev in še več čeških orožnikov. Mesto leži blizu nemške meje in je bilo glavni stan nacijskega voditelja Konrada Henleina, dokler se ni moč zbal aretacije ter je pobral k svojemu berlinskemu varhu in zaščitniku.

DROBIŽ OD VSEPOVSOD

Hitler ogrel Arabce

Hitlerjev Nurnberški govor je zelo navdušil palestinske arabske nacionaliste, ki bi se radi iznebili angleške nadvlade in tudi Židov. Zdad pravijo, da so njihovi "pravi prijatelji" v Rimu in Berlinu. "Prijatelj" Mussolini že dolgo časa seje seme sovraštva do Židov med Arabci v Palestini, da vprizarjajo izgrede in delajo preglavice Angležem, za katere je Palestina važna zaradi olja, ki priteka po ogromnih cevih iz Iraka. Zadnje čase je padlo v bojih z angleškimi četami več sto upornih Arabcev.

O "tretji stranki"

Senator Robert La Follette pravi, da se mu zdi dobro, da je Rooseveltova "čistka" fiasko, ker je bila s tem dokazana potreba "tretje stranke", namreč liberalne stranke, kajti vsako upanje, da bi se dalo reformirati bilo demokratsko ali republikansko stranko, je šlo po vodi. LaFolletti imajo pri tem v mislih gotovo svojo Narodno progresivno stranko, ki jo je pred kratkim ustanovil wisconsinski governer Robert LaFollette.

Bridges kaznovan

Harry Bridges, direktor C. I. O. na zapadni obali, je bil obsojen v plačilo globe v vsoti \$125, ker je v brzovjavi delavski tajnici Perkins kritiziral odločitev nekega sodnika v ne-

kem sporu med A. D. F. in O. I. O. Obsodil ga je vrh. sodnik Edward T. Bishop v Los Angelesu.

F. D. R. nima sreče

Predsednik Roosevelt ne more reči, da je imel srečo s svojo "čistko", katere namen je bil, preprečiti izvolitev demokratskih senatorjev in kongresnikov, ki so nasprotovali njegovim reformam. Večkrat kot ne so pogoreli njegovi kandidati, nominirani pa so bili njegovi zagriženi nasprotniki. Znani ameriški časnikar William Allen White iz Emporije, Kans., pravi, da to pomeni, da je Roosevelt izgubil kontrolo nad demokratsko stranko. Kdaj pa jo je še imel? Reakcija v njegovi stranki je bila samo nekaj časa potuhnjena, dokler je bila dežela na robu gospodarskega propada, potem je pa spet hitro pokazala roge...

Amerikancem se mudi domov

Odkar so se začeli zbirati nad Evropo težki oblaki, ki prete s splošno vojno, se je Amerikancem, ki so tam na obisku, začelo muditi domov. Nikomur namreč ne diši, da bi ga tam zajela vojna ter mu otežkočila povratek. Sicer so pa tudi ameriški konzuli v Evropi svetovali ameriškim državljanom, ki se mude tam, da bo najbolje, ako čim prej odkurijo domov. Večina ameriških (Nadaljevanje na 5. strani.)

Norveški mornarji proti fašistom

Pred nekaj tedni je imela odpluti iz baltimorskega pristanišča norveška tovorna ladja Titanian, naložena s tovorom za španske fašiste. Preden je pa mogla odpluti, se je nekaj zgodilo: posadka Titaniana je izjavila, da ne bo pomagala dobavljati fašistu Francu municije, s katero bi pobijal španske delavce in kmete. Mornarji so nato zapustili ladjo ter postavili na pomolu piketno stražo, ki nosi napise kot: "Norveški pomorščaki ne bodo vozili vojnih potrebščin Francu!" Obenem so izjavili:

"Čuli smo o ameriški reliefni ladji, ki bo v kratkem odplula v lojalistično Španijo s tovorom 5,000 ton živil, oblačil in zdravil. Mi bi bili veseli, ako bi bili mi posadka te ladje, kajti mi se ne bojimo odpluti proti Španiji."

Ladja Titanian bo najbrž s svojim tovorom prej ali slej odrinila proti svojemu cilju. Našli se bodo mornarji, ki ne bodo imeli nobenih pomislekov. Toda vzgled, ki so ga dali ti norveški mornarji, ostane. Njihovo možato dejanje pa nam daje misliti, koliko bi bilo španski republikani pomagano, da se je delavstvo vsepovsod uprlo, pomagati pri transportaciji vojnih potrebščin za Francos, bilo direktno ali indirektno, preko Nemčije in Italije. Taka pomoč bi bila več vredna kot vsi "mirovni napor" evropskih "demokracij".

Sicer je pa delavstvo tista sila, ki je poklicana, da zlomi tilnik fašizma. Kapitalistični državniki tega ne bodo storili, vsaj prostovoljno ne. Združeno svetovno delavstvo bi to zlahka doseglo.

Tudi Poljaki hočejo "kos potice"

Zdad ko Hitler grozi razkosati Čehoslovaško, so se začeli oglašati tudi Poljaki. Neki list, ki pripada vladni klikli, je te dni naglasil, da tudi Poljska ne mara biti prezrta pri delitvi Čehoslovaške, temveč hoče dobiti svoj "kos potice". Ta kos je tešinski okraj, kjer prebiva mnogo Poljakov. Madžari bi tudi radi dobili "kos potice". Jastrebi se zbirajo, ko je žrtve še živa in zdrava...

Po stopinjah Hitlerja

Pravijo, da bo tudi madžarska vlada posnemala Hitlerja v tem, da bo ustanovila — koncentracijske kempove. Slabi vzgledi še vedno vlečejo...

Eksekutiva J. S. Z. podpira gibanje za združitev socialističnih vrst

Na združitvena odbora obeh frakcij, socialistične in social-demokratske, je naslovila apel, da se trudita in privedeta čimprej do sporazuma, brez katerega ne bo močnega socialističnega gibanja v Združenih državah

Eksekutivni odbor Jugoslovske socialistične zveze je na svoji zadnji seji sklenil apelirati na združitvena odbora Soc. stranke in Social-demokratske federacije, da se poružita z iskrenim delom za združitev, ki je prepogoj za ponoven razmah socialističnega gibanja v Združenih državah. Apel, poslan obema odboroma, se glasi:

Dragi sodrugri:—

Eksekutivni odbor Jugoslovske socialistične zveze v imenu zveze in njenih prijateljev iskreno pozdravlja sedanje gibanje za združitev vseh socialističnih sil v deželi, ki je nujna potreba, vsled česar ga pozdravljamo z velikim veseljem in pričakovanjem.

Mi upamo, da se boste, kot zastopniki obeh socialističnih skupin, Soc. stranke in Social-dem. federacije, sešli in da vas bo pri razpravljanju o združitvi vodila iskrena želja, privedi do čimprejše združitve naših razcepljenih sil. S tem boste položili temelje, na katerih se bo zgradilo novo močno socialistično gibanje v Združenih državah. Zgodovinska nujnost zahteva, da bodi naše gibanje predstraža prihajajočega socialnega preobrata. Ni potrebno še posebej poudarjati zgodovinske vloge socializma v teh časih, ko s silno naglico razpada socialni sistem, ki z vedno večjo trmo odreka milijonom delavcev pravico, ustvariti si z delom svojih rok dostojno, človeka vredno existenco.

Socialisti se strinjamo, da so potrebni ukrepi proti revščini, v podobi raznih socialnih reform; in da bo organizirano delavstvo gledalo, da jih čim več mogoče izvohuje od kapitalizma. O tem se ne pričakamo. Ampak za nas vse, ki se imenujemo socialiste — bilo demokratske, militantne, marksistične, revolucionarne ali samo socialiste z navadno pametjo — je največje važnosti, da se zopet združimo ter se po-

novno skupno posvetimo delu za načela socializma, kakor so nas učili naši veliki učitelji, graditelji in voditelji Marks in Engels, Liebknecht in Luxemburg, Jaures in Hardie, Debs in Hillquit in na tucate drugih.

Če bomo storili to ter se ogibal strupa frakcijskih sporov, naj pride z desne ali leve, kajti razkraja v vsakem slučaju; in če bomo razpravljali o naših razlikah hladnokrvno in razsodno, predvsem pa kot dobri sodrugri in socialisti — potem bomo zopet postali moč v delavskem gibanju in v boju proti kapitalizmu in njegovim izvržkom, med katerimi je najnevarnejši — fašizem. Če bomo dali dober vzgled mi sami, se nam bodo pridružili ročni in možganski delavci ter se zopet oklenili socializma in njegovih plemenitih idealov svobode, pravičnosti, blagostanja za vse, miru in demokracije.

Na drugi strani pa, če bomo še nadalje ostali razcepljeni na dvoje šibkih skupin, vsaka s svojim lastnim tolmačenjem socializma, tedaj bo bodočnost socializma v Združenih državah temna. V takem slučaju bo imela komunistična stranka s svojimi priveski še nadalje proste roke v zavajanju, mešanju, korumpiranju, zastrupljanju in izdajanju levega krila ameriškega delavskega razreda.

Mi smo prisiljeni izreči to svarilo, kot sodrugri sodrugom, ker si želimo združenja socialističnih vrst in pa ker je izredno važno, da se že naposled nekaj naučimo od napak, ki so bile storjene v preteklosti. Da sta v tem pogledu grešili obe frakciji, lahko dokazuje vsaka objektivna študija. Mi se dobro zavedamo, da obstajajo resne taktične in načelne razlike, katere bo treba izgladiti. Toda te zapreke niso nepremostljive. Prav za prav jih bo čisto lahko premostiti, če jih bomo obravnavali kot

(Nadaljevanje na 4. strani.)

PODZEMSKA MEJA

Na sliki je madžarski vojak, ki straži mejo med Madžarsko in Čehoslovaško pri Aggteleku, kjer se razprostirajo pod zemljo prostrane jame, ki vodijo z madžarske na češko stran in obratno. Jeklena lesa loč oba deli na tem mestu.

Župan Hague ima zaslombo pri zvezni vladi

Frank Hague je župan mesta Jersey City, kjer samovoljno zatira svobodo govora in zborovanja in deportira iz mesta slehernega človeka, ki mu ni po volji. Med slednjimi je bil tudi Norman Thomas, ki je bil nasilno izgnan iz mesta, ko je hotel govoriti na nekem zborovanju. Haguejevo fašistično postopanje s političnimi nasprotniki je dvignilo mnogo prahu v ameriški javnosti in objubljena je bila zvezna preiskava. Ta preiskava je zaključena. In zvezni generalni pravnik Cummings je izjavil, da preiskava ni odkrila nobenih dokazov o kršenju civilnih svobodščin v Jersey Cityju, vsled čeh-

sar je njegov department preiskavo opustil. Cummingsova izjava je prišla ob času, ko so priče pred komisarjem drž. vrhovnega sodišča izpovedale, da so jih Haguejevi policaji nasilno tirali iz mesta oz. so videli, kako so bili drugi pognani iz Jersey Cityja. Cummings je tudi dejal, da je njegov department obvestil Thomasa, ki vodi tožbo proti Hagueju, da ni bil njegov slučaj vključen v tej preiskavi. Thomas je odgovoril, da takega obvestila ni nikdar prejel in da sploh ni bilo nobene preiskave, dokler je ni zahtevala veleporota v Newarku in potem še David L. Clendenin, blagajnik Workers Defense lige.

Clendenin je naravnost izjavil, da je opustitev preiskave zadosten dokaz, da je demokratska narodna administracija sklenila "kravjo kupčijo" s Haguejem, da bo njegova politična mašina lažje prodrla s svojim kandidatom za senatorja, Elyjem. Cummings je tudi dejal, da je njegov department obvestil Thomasa, ki vodi tožbo proti Hagueju, da ni bil njegov slučaj vključen v tej preiskavi. Thomas je odgovoril, da takega obvestila ni nikdar prejel in da sploh ni bilo nobene preiskave, dokler je ni zahtevala veleporota v Newarku in potem še David L. Clendenin, blagajnik Workers Defense lige.

Clendenin je naravnost izjavil, da je opustitev preiskave zadosten dokaz, da je demokratska narodna administracija sklenila "kravjo kupčijo" s Haguejem, da bo njegova politična mašina lažje prodrla s svojim kandidatom za senatorja, Elyjem. Cummings je tudi dejal, da je njegov department obvestil Thomasa, ki vodi tožbo proti Hagueju, da ni bil njegov slučaj vključen v tej preiskavi. Thomas je odgovoril, da takega obvestila ni nikdar prejel in da sploh ni bilo nobene preiskave, dokler je ni zahtevala veleporota v Newarku in potem še David L. Clendenin, blagajnik Workers Defense lige.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdava Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE
NAROCNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75,
za četrt leta \$1.00.
Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopiši in oglasi morajo biti v našem uradu najpозnejše do ponedeljka
popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co.,
Inc. Established 1906.

Editor.....Frank Zaitz.
Business Manager.....Charles Pogorelec.
Asst. Editor and Asst. Business Manager.....Joseph Drasler

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864.

Vprašanje ljudskega zdravja

Narod, ki ni zdrav, temveč bolehen in kilav, narod, kateremu bolezni srkajo življenjski sok ter uničujejo njegovo fizično in duševno odpornost, je vsega pomilovanja vrjeden narod. Pa ne samo to — tudi bodočnosti nima. O tem ne bo dvomil noben človek, ki hodi po svetu odprtih oči, ušes in glave.

Iz tega nujno sledi, da mora biti prva skrb vsakega naroda, ali vlade, ki ga predstavlja, zdravje slehernega poedince v narodni občesti. Treba je gledati, da je slehernemu poedincu omogočena pravočasna zdravniška pomoč in zdravstvena oskrba. Kajti le tako se doseže, da ostane narod, kot celota, zdrav in čvrst.

Ali pa imamo tako zdravstveno oskrbo?

V mnogih evropskih državah, kjer so spoznali to resnico, so se bolj ali manj pobrigali, da so najširše ljudske plasti deležne vsaj najnujnejše zdravniške in zdravstvene oskrbe. Sprejeli so razne socialne zakone, katerih namen je, pomagati revnim ljudem, delavcem in kmetom, v slučaju bolezni. Večinoma so ti zakoni še daleč od popolnosti, toda prvi korak v pravo smer je bil z njimi storjen. Najdlje je šla v tem pogledu sovjetska Rusija, ki je zdravstvo socializirala ter ga s tem postavila na pravo podlago.

Kaj pa Združene države ameriške, naša domovina?

Po pravici povedano, smo v tem pogledu še precej daleč za Evropo. Ameriški človek je bil v tem pogledu od nekdaj prepuščen samemu sebi. Če je zbolel in imel denar za zdravnika in bolnišnice — dobro; če je bil brez sredstev — just too bad! Moral se je zateči za pomoč h kakim privatnim dobrodelnim organizacijam, ki pa tudi niso vedno sprejemale prošilcev odprtih rok. Marsikateri Amerikanec je zato legel v grob, preden je napolnil njegov čas. Še več jih pa vsako leto zanemari svoje bolezni, da naposled niso več ozdravljive, ker pač niso imeli, nimajo denarja za zdravnike.

Ameriški zdravniki so dragi. In mnogo jih je, ki niso le dragi, temveč tudi slabi zdravniki ali pa brezvestneži, katerim ni do tega, da bi bolniku pomagali, temveč se jim hoče le njegovega denarja. Prvi kot drugi so veliko zlo in gorje človeku, ki jim pride v roke.

Ampak časih pa vam tudi najboljši zdravnik ne more tako pomagati, ker je morda vaša bolezen potuhnjena in ji ni zlahka priti do živega, ali je pa po svojem značaju dolgotrajna in težko ozdravljiva, mogoče zaenkrat celo neozdravljiva. Za revnega delavca ali kmeta je tudi to tragedija, čeprav ve, da ima pred nosom poštenega in dobrega zdravnika. Kajti ta zdravnik zahteva, da se mu plača določeno vsoto za vsak pregled, za vsak obisk, za vsak recept. In če nimate denarja — "You're just out of luck!" pravi Amerikanec. Zdravniški posel v Ameriki je — business, trgovski posel, na trgovski podlagi. Ker je šolanje drago in ker potrebuje zdravnik za začetek precej velik začetni kapital, seveda gleda, da se mu ta kapital čim bolj obrestuje. Če bi zdravil ljudi zastonj, bi bil kmalu na cesti.

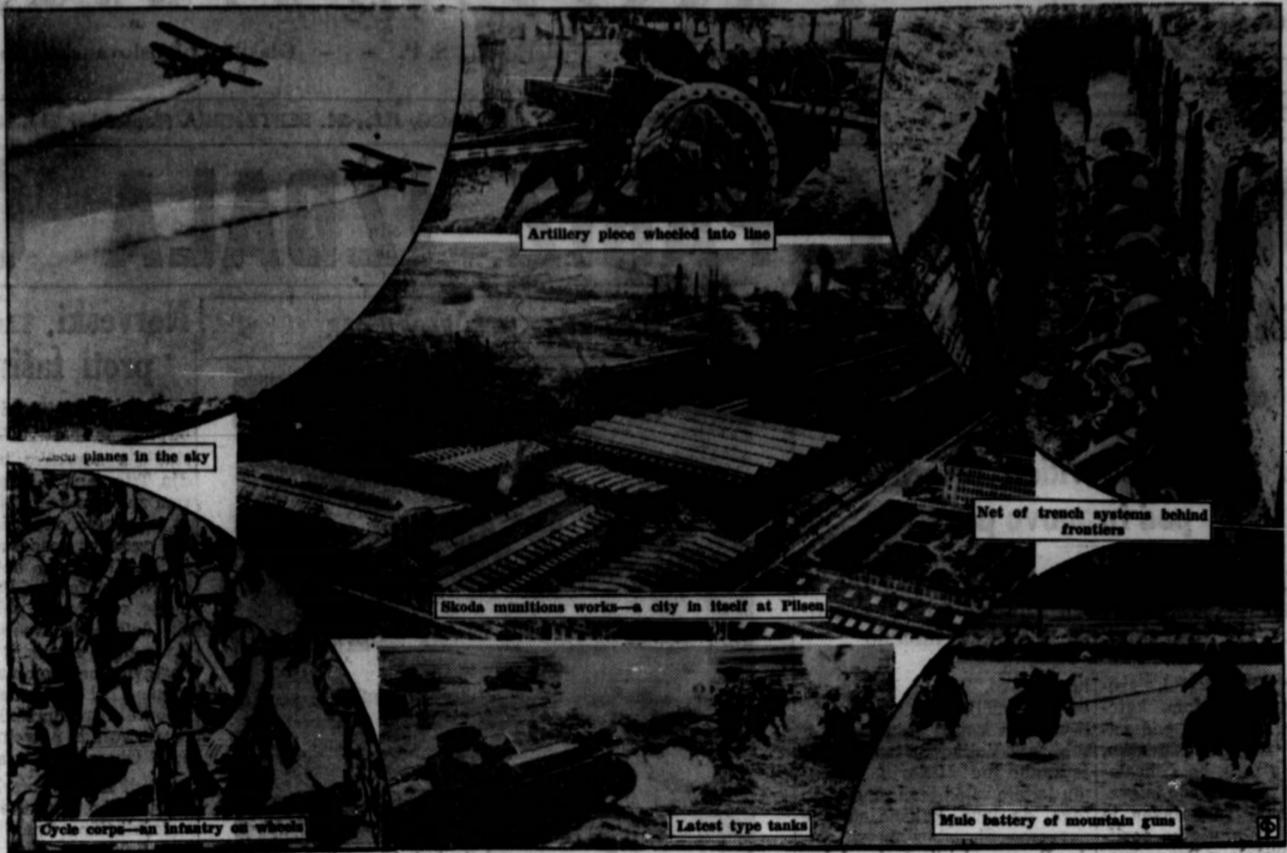
Ta podlaga našega zdravništva — in zdravstvene oskrbe, ki je večinoma tudi privatna in na enakih podlagi — je kriva, da imamo v Ameriki, najbogatejši deželi na svetu, na milijone ljudi, ki nosijo v sebi krali različnih bolezni, ne da bi se zatekli k zdravniku, katerega si ne morejo privoščiti. To so tisti ljudje, o katerih je predsednik Roosevelt že nekajkrat poudaril, da so podhranjeni, slabo nastanjeni in slabo oblečeni, in o katerih bi bil lahko pravi, da so tudi brez vsake prave zdravstvene oskrbe. Pa ne samo ta tretjina ljudstva, ki jo omenja Roosevelt, tudi v drugi tretjini ameriškega ljudstva je brez števila takih slučajev.

Zvezna vlada, ki je v prvi vrsti poklicana, da se pobriga za narodno zdravje, ni v tem pogledu zelo, zelo dolgo niti mignila z mezinem. Šele pod sedanjo vlado predsednika Roosevelta so se odgovornim krogom začele odpirati oči, da so spoznali potrebo korenite reforme zdravstva. Pa še zdaj bi ne bilo tega, da ni pred devetimi leti nastopila huda gospodarska kriza, ki še vedno traja. Trej krizi se je zahvaliti, da so v Washingtonu spoznali, da je dolžnost vlade, skrbeti za ljudsko zdravje.

Prvi večji korak v to smer je bil storjen, ko se je v Washingtonu, D. C., v dnevi od 18. do 20. junija letošnjega leta vršila narodna zdravstvena konferenca, katere so se udeležili zastopniki vlade, zdravniških organizacij, socialni delavci in zastopniki delavcev, kmetov in podjetnikov. Ta konferenca je sprejela obširen program javnega zdravstva, ki določa \$50 milijonov dolarjev na leto tekom prvih deset let za zidavo bolnišnice, ustanovitve in vzdrževanje zdravstvenih postaj itd., s čemur bi se omogočilo potrebno in zadostno zdravstveno oskrbo vsem državljanom, ki si je sami ne morejo privoščiti. Konferenca se je pri tem delu poslužila zdravstvenega pregleda, ki ga je izvedel zvezni zdravstveni urad s sodelovanjem WPA, iz katere skladov se je pregled financiral. Preiskava je odkrila, da trpi več kot ena tretjina prebivalstva vsled neznozne zdravniške in zdravstvene oskrbe, ki si je vsled pomanjkanja sredstev ne more privoščiti.

Ta korak zvezne vlade pa nič ne ugaja prepričan ameriškim zdravnikom, ki bi radi, da bi zdravniški posel za vedno ostal privatni business. To so ljudje, ki menijo, če potrebujete zdravniško pomoč, jo tudi plačaj. In če nimate denarja? Tvoja smola! Na srečo po se najde med ameriški zdravniki tudi

KDOR DVOMI O ČEHOSLOVAŠKI PRIPRAVLJENOS TI, NAJ SI OGLEDA SPODNJE SLIKE

Artillery piece wheeled into line

Machine planes in the sky

Skoda munitions works—a city in itself at Pilsen

Net of trench systems behind frontiers

Cycle corps—an infantry on wheels

Latest type tanks

Male battery of mountain guns

Italijanske intrige na otoku Malta

Malta je majhen otok v Sredozemskem morju, 62 milj južno zapadno od Sicilije in 197 milj severno od Afrike. Otok je dolg 17 milj, na najširšem mestu 9 milj širok in obsega 98 kvadratnih milj prostora. K Malti spadata tudi dva manjša otoka, Gozo in Comino, katerih skupni obseg znaša 24 kvadratnih milj. Prebivalstvo je večinoma arabskega porekla in šteje okrog 200.000 duš. Glavni pridelki, s katerimi se preživlja, so koruza, bombaž, krompir in detelja. Otoki so skalnati in plast zemlje je tenka. Na mnogih krajih ni bilo nič prsti in so jo navozili iz Sicilije. Na teh otokih uspevajo tudi trta, olive, fige in pomaranče. Otoška industrija se peča z izdelovanjem bombažnih tkanin, raznih okraskov itd. Podnebje je zelo vroče po leti, po zimii pa imajo tam zelo milo in zdravo klimo.

Otok Malta je na najvišjem mestu 750 čevljev visok. Rek nima, zato pa ima obilico potokov in studencev, tako, da ne primanjkuje vode. Poleg tega skrbe za namakanje polj in travnikov tudi umetne irigacijske naprave, zgrajene zadnja desetletja. Glavno mesto je Valetta, ki ima prostorno in globoko pristanišče, ki je kot ustvarjeno za pomorsko oporišče. Njegova lega sredi Sredozemskega morja mu daje izredno vojaško važnost.

Prvi gospodarji Malte, ki so nam znani, so bili stari Fenici, za njimi pa Grki in Kartaginci. Po drugi punski vojni (med Rimom in Kartago) je prišla Malta pod oblast Rima. Po razpadu rimskega imperija so bili njeni gospodarji zaporedoma Vandali, Goti in Saraceni. Leta 1522, jo je cesar Karl V. izročil znanemu redu vitezov-meniho, ki so bili pozni poznani kot malteški vitezi. Malteški viteški red je l. 1565. uspešno ubranil Malto pred turškim navalom. Leta 1798. so malteški vitezi brez boja izročili otok Napoleonu I. Leta 1800 so pa otok zasledili Angleži, ki so ga 14 let pozneje proglasili za svojo posest. Od tedaj je Malta angleška kolonija, kateri vlada angleški guverner. Prebivalstvo govori jezik, o katerem nekateri trdijo, da je mešanica arabščine in italijanščine, drugi (Italijani), da je italijansko narečje, tretji pa, da je samostojen

jezik. Zaradi tega je bilo že precej prekanja, ki so ga izgovarjali Italijani, zlasti iz nastopa Mussolinijeve diktature. Poleg tega se govori na Malti tudi angleško in italijansko.

Malta je dobila 1921. leta ustavo, ki ji je dala avtonomne pravice. Angleška vlada je pa to ustavo suspendirala 1933. zaradi trenja med guvernerjem in malteško vlado, ki so jo sestavljali predstavniki malteške nacionalne stranke, ki je prav za prav privesek italijanskih fašistov. Ta stranka, ki jo vodi dr. Mizzia, vodi italijano-filsko politiko in čuva prebivalstvo malteškega otoka proti anglofilskim smericam angleškega guvernerja. Guverner je na to reagiral z razpustom vseh privatnih italijanskih šol, učitelje in profesorje, ki so bili italijanski podanki, ki so spodbili domov. Ker vzlic temu ni ponehala sovražna italijano-filska propaganda, je angleška vlada suspendirala ustavo in s tem je bilo zaenkrat konec malteške samouprave. To je bil udarec za italijanski jezik, ki je bil dotlej poleg angleške priznan kot službeni jezik, kar je z ukinitvijo ustave prenehal biti in so Angleži proglasili za uradni jezik, na sodiščih in v šolah malteščino. Tudi je bila italijanščina poprej obvezna v malteških šolah, kar zdaj ni več.

Italijanom to seveda ni ugajalo. Nastala je ostra borba zaradi jezika med angleškim in Mussolinijevim tiskom. Pozneje je ta borba stopila v ozadje, kamor sta jo potisnila Etiopija in Španija. Pozneje je prišel angleško-italijanski "sporazum" o Španiji, ki je pa ostal zgolj na papirju, kar je že znana stvar. "Priateljstvo" med obema deželama se je medtem zopet ohladilo, kar se je zlasti pokazalo, ko je italijanski tisk sprožil boj zaradi italijanskega jezika na Malti, kateri namerava dati London novo ustavo.

Osnutek nameravane nove ustave pa ne ugaja italijanskim fašistom. Ta osnutek zelo omejuje delokrog avtonomne vlade, zlasti ji pa ne daje pravice, pripustiti v državne urade, na sodiščih in v šole kakor drugi jezik razen angleškega in malteškega. Zakonodajni svet, ki bo jo novi ustavi dodeljen malteški avtonomni vladi, bo štel 20 članov, od katerih

mного poštenjakov, ki vedo, da ne more iti tako naprej, ako hočemo ostati zdrav narod. Upati je, da bo prihodnji kongres slišal njihov alarm ter sprejel priporočila narodne zdravstvene konference.

To bo pa šele začetek. Problem bo dokončno rešila šele popolna socializacija zdravstva.

jih bo imenoval guverner 2, vlada 8, ostalih 10 bo pa izvolilo prebivalstvo. Uradniki ne morejo postati člani zakonodajnega sveta. Guverner Malte je ob enem predsednik tega sveta. Jezikovna vprašanja in vsa vprašanja, ki se tičejo državne obrambe, ne spadajo v področje avtonomne vlade. O tem se niti ne bo moglo razpravljati v novem zakonodajnem svetu ali parlamentu. To pa seveda ni všeč malteškim nacionalistom, ki so pod fašističnim vplivom in ki so upali, da bodo v novi zakonodajni zbornici spet načeli vprašanje italijanskega jezika, upajoč doseči, da bi bil spet priznan kot tretji uradni jezik. Zato italijanski tisk ostro obsoja to nameru angleške vlade.

"Giornale d'Italia" piše, da ne more opravičiti tega izraza nezaupanja napram malteškemu prebivalstvu trditve Angležev, da je Malta važna pomorska baza Velike Britanije, vsled česar morajo paziti, da italijano-filske elemente ne oškodujejo britanskih imperialnih interesov. Dejstvo, da je Malta angleška trdnjava in pomorsko oporišče, ne daje Angležem pravice, zatirati italijanščino na Malti, piše ta list.

"Tribuna" pa: "Topovi britanskih križark ne prenesejo lepega Dantejevega jezika... Nova ustava je bolj igračka v rokah Angležev... Po tej ustavi nima prebivalstvo Malte nobene besede pri otokski upravi, zato je trditve londonskega "Timesa" o neki velikodušnosti navadno zasmehovanje prebivalcev Malte, ki niso Afrikanci, temveč potomci stare in sijajne sredozemske civilizacije..."

Ampak Angleži so drugim misli o Maltežanih in njihovem jeziku, o katerem pravijo, da ni nobeno italijansko narečje, temveč samostojen jezik, ki ga Italijani niti ne razumejo. Italijansko razume samo izobraženo prebivalstvo, ki se je šolalo v Italiji. Poleg tega, pravijo Angleži, so pa malteški nacionalisti prav za prav italijanski fašisti, ki dobivajo moralno in materialno pomoč iz Italije. S tem, da se je vpeljalo v urade, na sodišča in v šole malteški jezik, se je Maltežanom dalo pravico, kajti njim je italijanščina prav tako tuja kot angleščina. Tako pravi angleški tisk. Zagrebška "Istra", po kateri je deloma posnet ta članek, prinaša v svrhu ilustracije angleških trditve del očenasa v malteškem jeziku, kakor ga je zapisal Ivan Androvič l. 1900 v glavnem mestu Malte, La Valetti. (Primerjaj: G. Androvič: La Questione croata, Split, 1903, stran 24-25.) Ta očenasa se glasi:

"Misjierna li into fis smeniet Jitkkades imec-Tigi saltatec. Icuu li trid int, chif fis sema hecda fl'art-Hobzna ta colljum atina illum—U ahfril-

na dunbietna, chif abna nahfru lil min hata ghalina" itd. Italijanski očenasa se pa glasi:

"Padre nostro che sei nei cieli, sia santificato il nome tuo—Venga il regno tuo. Sia fatta la volonta tua in terra come in cielo—Dacci oggi il nostro pane quotidiano—E rimettici i nostri debiti, come noi li rimettiamo ai nostri debitori" itd.

Potemtakem so Angleži v pravem in malteščina mora biti poseben jezik, ki nima nič skupnega z italijanskim jezikom. Mussolini tega seveda noče videti. On ima z Malto svoje namene, kakor jih ima s Palestino, kjer njegovi agentje provokaterji povzročajo krvav teror in sejejo sovraštvo med Arabci in Židi. Italija ima Malto tik pred nosom in ker so jo Angleži spremenili v mogočno trdnjavo in pomorsko oporišče svoje sredozemske bojne mornarice, ki varuje "žilo dovodnico" angleškega imperija — pomorsko pot iz Anglije v Indijo, skozi suezski prekop —, seveda bode v oči italijanskega diktatorja. Ker le ta sanja o obnovitvi nekdanjega rimskega imperija, mu je angleška Malta še toliko bolj na poti, ker se tu križa ital. pomorska pot v severno Afriko z angleško na vzhod. Skupaj z anglo povzročil Angležem težave na Malti ter si pridobil med prebivalstvom pristave za slučaj — spopada z Anglijo za nadvlado v Sredozemlju. V ta namen se poslužuje malteških nacionalistov, ki so, kakor že rečeno, privesek italijanskih fašistov in katerih glavna naloga je, čuovati Maltežane proti Angležem. Zato njegov boj zaradi "italijanstva" Malte.

Malta, kakor znano, je izredno vojaško važnost za britanski imperij. Skupaj z Gibraltarjem je nekoč popolnoma dominirala Sredozemsko morje. Zadnja leta se je pa položaj dokaj spremenil v Gibraltar in Malta nista več neomejena gospodarja Sredozemskega morja. Na Gibraltar so danes namerjeni težki topovi, ki so jih postavili nemški inženjerji na nasprotni strani Gibraltarske ožine, v Ceuti, v španskem Maroku, in za hrbtnom Gibraltarja, na španski celinii. Mussolini je pa utrdil Sicilijo, poleg tega je pa spremenil v utrjeno pomorsko bazo in letalsko oporišče vulkanski otok Pantelleria, ki se dviga iz Sredozemskega morja zapadno od Malte in približno na sredi med Sicilijo in Afriko. Vojaška vrednost Malte je bila s tem tako udarjena, da je Angleži v slučaju vojne v Sredozemlju ne bodo več uporabljali za pomorsko oporišče, temveč bodo isto premetili na otok Ciper, ki leži v vzhodnem delu Sredozemskega morja in bližje Egiptu in Suezkega kanala.

Zanimivo je, da je italijanski tisk začel ponovno napadati Angleže zaradi italijanščine na Malti in takoj po Mussolinijevem obisku na Pantelleriji, Mussolini je tedaj izjavil, da je zelo zadovoljen z izvršenimi utrjevalnimi deli na tem otoku, katerega namerava spremeniti v nezavzemljivo trdnjavo, ki bo služila kot protiutež Malti. Otok Pantelleria je ugasil vulkanski stožec, ki obsega samo 83 kvadratnih kilometrov prostora in ima zelo strmo obrežje in globoke morske zajede, ki so kot ustvarjene za podmornice. Ker je oddaljena od Sicilije samo 96, od Tunisa (Afrika) pa 60 kilometrov, gledajo Angleži in Francozi v skrbeh na Mussolinijevo utrjevanje tega otoka in Sicilije, ki je danes središče italijanske obrambe na Sredozemskem morju. Sicilija meri 25.461 kvadratnih kilometrov površine in služi kot most med Italijo in Afriko. Italijanski manevri 1937. leta so imeli namen, pokazati ali je možno zavzeti Sicilijo z zapada, kar se je izkazalo za nemogoče. Spričo tega se Angleži ne počutijo nič preveč varne v Sredozemlju vzlic Gibraltarju in Malti. Zato jim tudi ni do tega, da bi jim Mussolini še bolj omajal pozicijo s tem, da ustvari na Malti močno nacionalistično gibanje, ki bi za slučaj vojne vršilo sabotažno službo.

V jedru je torej borba za "italijanstvo" Malte, ki jo vodi italijanska propaganda, borba za nadvlado v Sredozemlju, ki postaja izza etiopske vojne vedno bolj ogorčena. Ta borba je našla svoj izraz tudi v Španiji, v utrjevanju italijanskih Dodekaneških otokov, ki leže blizu Cipra in v francosko-turškem sporazumu, s katerim se je mirno rešil spor zaradi Aleksandrijskega sandžaka (okraj v Siriji) in s katerim se je Francozi prikupili Turčiji, katere zavezništvo bo velikega pomena, kadar se ta borba spremeni v odprt oroženi konflikt; in ob enem se ta borba izraža v zmedah in v neredih v Palestini, kjer, kakor že povedano, povzročajo Angležem neprilike italijanski agentje.

Medtem pa eni kot drugi hitijo nadalje utrjevati svoje pozicije v Sredozemskem morju, kajti vsak želi biti kar najbolje pripravljen, kadar bodo začeli topovi odločati o usodi angleške nadvlade v Sredozemlju. (Po "Istri" in drugih virih. —I. J.)

Naselitev Židov v Turčiji
Židovske organizacije se pogajajo s turško vlado za naselitev preganjanih Židov v Aleksandrijskem Sandžaku. Turška vlada je baje že obljubila, da bo sprejela 100.000 Židov.

JOACHIM BARCKHAUSEN—IVAN VUK:

DŽINGIS KHAN

Povest o mogočem "Gospodarju sveta" in o njegovih vojnah v trinajstem stoletju v Aziji

(Nadaljevanje.)

Bilo je, kakor bi Mongole požrla zemlja. Šah ni vedel, kaj naj stori. Ostal je s svojo vojsko na bojišču.

V tako dobrem razpoloženju pa ga je dohitela strašna vest. Čisto tam na jugu, ob reki Amu-Darji, takorekoč za njegovim hrbtom, se je pojavila mongolska armada, druga mongolska armada in prodira v deželo Fergansko. Bil je to mongolski general Džebe s svojo urno, čudovito jezdeško divizijo.

Komaj se je od te nepričakovane vesti šah nekoliko opomogel, so prihajala druga poročila. Armada Džučija in Subotajja, ki jo je pred kratkim "premagal", se je zopet pojavila. In to na severu, ob srednji reki Syr-Darji, kjer je oblegala trdnjavo.

Mohamedu je zmanjkalo sape. Vražja reč. V pravicah kleščah je zdaj. In če se te mongolske armade stisnejo, ga odrežejo od zaledja. Gre samo še za dneve in ure. Šah Mohamed je videl, s kakšno nenavadno naglico prodirajo armade Džingis khanove.

Vojskovodja je svoj drugi vojni pohod postavil na veliko šahovnico. Prvorojencu Džučiju, ki je bil v prvi bitki premagan, ni rekel nobene ostre besede. Nasprotno, pohvalil ga je pred zbrano armado za neustrašenost in junaštvo. Dal mu je pet tisoč mož, da okrepi svojo armado in mu dal nova povelja.

General Džebe je prodrl pred islamsko trdnjavo, ki je ščitila državo z juga. Majhnemu, izsušenemu, rumenemu generalu Džebeju je v tej deželi zelo ugajalo. Njegove poševne oči niso nikdar prej videle kaj tako lepega. Vsa dežela je bila en sam vrt. Belo zidane vasi, obdelana polja, cvetje... kakor v stari pravljici, se mu je zdelo. Z dreves je viselo dozdam nepoznano sladko sadje. Iznad zelenih vrb, ki so bile kakor preproge, so se dvigali vitki minareti. Sonce pa je sijalo z večno modrega neba.

Ali kaj, v tej pravljici deželi stoji trdnjava. In to trdnjavo mora zavzeti. Ni to kar tako. Trdnjava se bo branila in njen branilec je Timur Melik, šahov najboljši častnik. Ni bil samo junak med junaki, bil je tudi moder in razumen. Sprevidel je, da ne bo mogel vzdržati mesta. Vedel pa je tudi, da je od zavzetja tega mesta odvisno vse. Zato mora Mongole zadržati čim dalje in za vsako ceno. Tako bo imel šah dovolj časa, da se iz prepa izmota.

Timur je takoj izpraznil mesto Kodjent. S pogumom četo, tisoč najboljših vojakov se je odpeljal na majhen otok na reki Tam. Tam se je utaboril. Reka je bila na tem mestu zelo široka. Mostov ni bilo. Tudi čolnov ne. Vse je odpeljal Timur na otok. Priti na otok ni bilo mogoče.

General Džebe se ni vznemiril. Začel je z obleganjem na svoj način. S svojimi metalci kamenja ni dosegel cilja. To je kmalu spoznal. Ali otok mora na vsak način zavzeti. Frej ne gre od tod. Železni zakon Džingis khanov je bil, da se ne sme nikdar nekaj puščati, kar še živi in kar bi utegnilo škodovati in biti nevarno. Zato mora otok zavzeti. In to čim prej.

Iz mesta in okolice je nagnal prebivalce, da so morali prinašati kamenje. Iz tega kamenja je delal cesto po reki do otoka. Petdeset tisoč mož, žen in otrok je moralo vlačiti kamenje dan in noč. Džebe je imel nart, da na to cesto postavi svojo artilerijo—metalce kamenja.

Toda tudi Timur se ni dal splašiti. Videl je, kaj bo in je dal takoj opremiti nekaj čolnov z lesenimi varovalnimi stenami. Oborožil je čolne z ostrostrelci. Plule so te ladje tam mimo, kjer se je delala cesta. Streljal je iz čolnov na Mongole, ki so delali. Ognjene pišče Džebejevih niso čolnom škodovala, ker so bile stene obložene z zemljo in travo, in bile tako rekoč ognja varne. Obe vojski sta se bojevali spretno in urno kakor dve mački. Ali cesta je kljub temu rastla. Veliko števil mirnega prebivalstva je moralo pri tem delu dati svoje življenje.

Nekega dne je bila cesta dograjena tako daleč, da je general Džebe že lahko postavil svoje topove — metalce kamenja. Spretnost in junaštvo Timurja je bilo pri kraju. Po noči je v megli pobegnili v velikem čolnu. Celo poročilo se mu je, da je uničil pri tej priliki tri Džebejev. Bila je namreč potegnjena zapor-

na veriga preko reke, da prepreči beg. Verigo je Timur pretrgal.

Džebe je pognal svoje jezdece za Timurjem. Ali niso ga več mogle nikjer najti.

Slabe volje je bil mogočni general. Niso ga mogle več spraviti v dobro voljo vse lepote pokrajine. Ni mogel točno izvršiti svoje naloge. Tudi se je s to zvijačo predolgo zadrževal. Šah je svojo armado že nekoliko zakrenil in se mu je posrečilo, da se je umaknil v območju mogočnih trdnjav Buhare in Samarkanda. Bil je rešen. Bil je na varnem.

Ali Džingis khan se ni dal motiti. Trdnjavo za trdnjavo, ki mu je stala nasproti, je zavzemal. Posluževal se je strašnega recepta: Ko je padla trdnjava, so bili prebivalci krma topov. Ko je naskočil drugo trdnjavo, je pred seboj poganjal vjetnike, da so s svojimi telesi ščitili njegove napadalne oddelke.

Strašne reči so se poročale. Džingis khan ubija s takšno bestialnostjo, ki je še nepoznana v zgodovini. Nezaslišana je bila usoda zajetih mest. Podrobnosti, ki so se zvedele, so povsod vzbujale strašen strah, trepet in grozo.

V Signacu je bilo vse prebivalstvo, čez dvestotisoč ljudi, zaklano. Prebivalstvo Djende je bilo pogumno na polja. Tam je moralo sedem dni lačno in žejno ter zmrzujoč gledati ropanje svojega mesta.

Srednji tok reke Syr-Darje je bila ena sama nepretrgana veriga gorečih mest in od obupa kričečih množic.

Ukazom Džingis khanovim poslušni, niso Mongoli nikjer in nikomur prizanašali. Nobena živega nasprotnika niso pustili. Niti izdajalcem, ki so pribražali k njim z važnimi poročili, niso prizanašali. Železni ukaz Džingis khanov je zdobil tudi nje. Za izdajalce je bila parola: "Tistemu, ki izda svojega gospoda, ne more nikdo in nikdar zaupati in verjeti. Človek brez vere je, zato se ga uniči."

Tako sta armadi, ki ju je poslal "Gospodar sveta", delali po državi kakor zbesneli hučiči.

Ali kje je glavna armada? Kje je Džingis khan sam?

Sah Mohamed je med tem sprevidel, da vse to, kar je videl dozdam, ni glavna armada. Kje je glavna armada?

O, še prezgodaj jo bo videl.

(Ker se je izgubilo nekaj strani rokopisa "Džingis khana", vsled česar je nastala majhna vrzel v nadaljevanju, prinašamo na tem mestu kratek opis dogodkov, ki so bili opisani na izgubljenih straneh rokopisa:

Medtem ko je šah Mohamed čakal v Samarkandu, kdaj se bo približal Džingis khan s svojo glavno armado, je le-ta po drugi poti že vdrl v Mohamedovo državo ter se nameril proti utrjenemu bogatemu mestu Buhari. Spetoma so njegovi divji vojščaki pomorili vse, kar so dosegli živega in zapuščali za seboj grozo in razdejavanje. Prebivalci Buhare so se tako prestrašili divjega mongolskega navala, da so prostovoljno odprli mestna vrata, upajoč, da bodo s tem našli milost v očeh osvajalca ter si rešili življenje in domove. Džingis khan jih je grdo ogoljufal. Svojim vojščakom je dovolil, da so mesto popolnoma izropali, onečastili buharske žene in mladenke, pomorili večino prebivalstva, ostale pa vzeli s seboj kot vjetnike, da bi jih porabili za živ ščit pri napadu na Samarkand. Potem so Buharo zažgali in začeli svoj pohod proti Samarkandu, izredno utrjenemu mestu, kjer jih je čakal šah Mohamed z glavnim delom svoje armade.

Ko je šah izvedel o grozovitem razdejajanju, ki ga je puščal za seboj mongolski napadalec, ga je popadel tak strah, da je izgubil glavo in pustil mesto in svojo armado na cedilu ter zbežal.

Toda Džingis khana je precej skrbelo, kako bo zavzel Samarkand. Mesto je bilo dobro utrjeno in bi se lahko dolgo uspešno branilo. In kdo ve, koliko ljudi bi bil moral žrtvovati, preden bi mesto zavzel. In velikega števila svojih Mongolov ne bi rad izgubil.)

Njegove skrbi so se izkazale odveč. Samarkandska posadka je sicer naredila izpad, ali bila je pobita. In ko je naskočil prvi mongolski val mestna vrata, so se ista odprla. Ključki so bili izročeni. Samarkand se je predal.

(Dalje prihodnjič.)

Frank Zaitz:

S potovanja po Evropi

Naši čitatelji so nedvomno mislili, da bom s svojega potovanja po Jugoslaviji in v drugih deželah v Evropi poročila redno pošiljal. Moj namen je bil ta. Okoliščine pa niso dopustile, da bi ga mogel izvršiti. Kajti za odmerjeni čas sem si določil toliko obiskov, da za pisanje poročil ni bilo časa. Zato izvršim to delo iz zbranih beležk in podatkov na morju in pa ko se vrnem, kar bo v kratkem.

Z Angelo sva se vozila s sodrugom in sodružico Zagarjevo (North Chicago, Ill.) z njunim avtom po bivši Avstriji, Čehoslovaški in Madžarski.

Najbolj smo se kajpada zanimali za položaj na Češkem, ki je bil baš one dni — v času čehoslovaške mobilizacije, izredno kritičen. Na avstrijski meji so utrjevali pota za mehanizirano nemško armado politični jetniki. Bili so to mrki obrazi, polni gnjeva. Na naše zdrave niso odzdravljali. Očividno, da nas niso smatrali njim enake po simpatijah. A povedati jim nismo mogli, kdo smo. Nacijski stražniki ne dremljajo...

Na češkoavstrijski meji je bilo tudi vse živo. In čudno: dasi je visela vojna nevarnost na niti, so češki vojaki peli in delavci pri utrjevanju cest pa nam veselo odzdravljali. Zagarjev tenorski "na zdar" jim je širil obraze v razposajen smeh.

O drugih naših vtisih na Čehoslovaškem, o obisku pri Josipu Martineku, o prizorih, ki smo jih videli v židovski četrti na Dunaju, o današnji Budapešti in drugih krajih v tem delu Evrope več pozneje.

V Sloveniji sva z Zagarjevo in Furlanovo iz Waukegana napravili posete v kmetijsko šolo na Grmu, gospodinjstvo šolo na Mali loki, posetili smo par graščin in v eni so nas povabili v veliko vinski klet. V Novem mestu smo posetili bivšega Clevelandčana Ludvika Medveška in njegovo družino, par dni pa smo se zadržali v Šmarjetskih toplicah.

Dalje sva Angela in jaz obiskala naše ljudi v Mariboru, Celju, pomogarje in tovarni-

ške delavce v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku, bila v delavskih ustanovah v vseh omenjenih krajih, dalje v Ljubljani, v nekaterih na Hrvaškem, v Srbiji, Dalmaciji itd. Zanimala sva se tudi za razne zdravstvene zavode, izmed katerih so nama ugajali posebno novejši, najbolj pa par socialnih zavodov na Češkem. V enake namerne sva se mudila nekaj dni v Franciji in za ogled krajev ter palače narodov v Švici.

Obiski pri primorskih Slovincih so posebno poglavje najinega potovanja.

V kolikor je nama dopuščal čas, in v kolikor so nama ravnateljstva dovolila, sva si ogledala tudi obrate v raznih tovarnah.

V delavskih zbornicah in v uredništvih delavskih listov sem skušal dognati, kaj in kolikšno je danes delavsko gibanje v Jugoslaviji in drugje v Evropi. Mnogi naši sodrugi so vredni vsega priznanja. Delajo neumorno in vztrajajo vzlic silnemu pritisku nasprotnih tokov. Še veliko težji položaj pa imajo naši ljudje v Nemčiji.

Način tega najinega potovanja nama ni dopuščal kaj prida časa za uživanje prirodnih krasot, ker sva se oglašala največ v delavskih centrih in skoro zdržema potovala. Vendar pa sva izrabila vsako priliko tudi za ogled zanimivosti v mestih in na deželi.

Kontakta z "navadnimi" ljudmi sva veliko imela, ker sva potovala v vlakih ves čas v III. razredu, z izjemo Bosne, kjer sva se vozila po ozkotirni v drugem. In rečem, da sva se z njimi prav dobro razumela. Smili se mi ta masa, ki gara od zgodnje jutranje ure do poznega večera za borno odmerjeni kruhek, kakor zmerom, od kar pomnimo. Ker ji je težko, si išče tolažbe na božjih potih in raznih taborih verskega značaja ter pošilja na predloge svojih voditeljev udanostne izjave vse križem. Mnogo utež tare tega našega malega človeka. In pa ta neprestani strah—ali bo vojna?

Ozračje je že dolgo težko—nič dobrega obetajoče.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA

Zbral Charles Pogorelec

Chicago, Ill.—Na Labor Day se je upravnik s soprogo naha-

jal na obisku in na agitaciji v La Salle in okolici. Rezultat je bil 18 novih naročnin. Pri agitaciji sta mu pomagala Frank Martinjak in Leo Zevnik, deloma pa tudi Frank Koren in John Strell. Vsem tem iskrena hvala, posebno pa še Martinjakovim, kjer sva prenočila in ki so nam nudili vso mogočo potrebo. — V Chicagu je Pogorelec dobil potem še 4 naročnine, Frank Bizjak 2, Donald J. Lotrich pa je dobil en oglas za koledar. Kaj je neki z našim Jožetom Oblakom, da se nič ne oglasi? — Glede oglasov za naš koledar moram pripomniti, da je na delu tudi naš stari znanec France Udovich. On je že veteran pri tem delu, ki včasih rad malo pojamma, toda svoje delo izvrši vse eno. Razume se, da bo pri oglasih pomagal tudi upravnik, in če je še kateri drugi sodrug, ki želi pomagati pri tem delu, naj se oglasi v Proletarčevem uradu, kjer bo dobil vse potrebne informacije.

Cleveland, O. — Jennie Dagarin je poslala štiri in pol naročnine, Anton Jankovich, naš "večni popotnik", ki pa zdaj ne potuje več toliko, pa 2; on je tudi pridno na delu za koledarske oglase v st. clairskem okrožju; France Barbič in drugi bodo to delo opravili v naši napredni collinwoodski naselbini; Jože Lever pa v Newburgu. Kadar se taki trije muške tirji spravijo na delo, mora biti tudi uspeh. Klub št. 49 JSZ je poslal \$20 tiskovnemu fondu Proletarca. Dr. 53 SNPJ pa je dalo oglas v Koledar.

Star City, W. Va.—Pred nekaj tedni je bila na obisku tukaj mlada Virginia Selak, hčer ka našega agnilnega S. Lovrenca Selaka. Ko se je poslavljala, nas je zagotovila, da bo tudi ona poskušala z agitacijo za Proletarca, ko se vrne domov. In res, poslala je dve novi naročnini in pravi, da je to šele začetek. Good luck to you, Virginia!

Girard, O. — John Bogatay je poslal novice za 8 naročnin, zraven pa še \$3.56 tiskovnemu fondu, ki jih je zbral v veseli družbi na Pišlerjevi farmi. — Klub št. 222 ima prihodnje soboto plesno zabavo v Nagodetovih prostorih v Avon Parku. Sodrugom in somišljenikom iz Girarda in okolice priporočamo, da se udeležijo te zabave v obilnem številu. Prebitek je namenjen v propagandne svrhe.

Piney Fork, O. — Od našega pionirja Naceta Zlembergerja nismo že dolgo slišali. Zadnji teden se je za oglasil z eno naročnino.

Strabane, Pa.—Klub št. 118 JSZ je nameraval imeti 1. oktobra veselico z vinsko trgovijo, ker pa bo imelo na ta dan podobno veselico društvo št. 245 SNPJ na Lawrenceu, so sodrugi svojo veselico opustili, namesto tega pa bodo imeli navadno plesno veselico v soboto 12. nov., na katero pričakujejo obilne udeležbe. — Jacob Pavčić je poslal 2 naročnini.

Blaine, O. — John Vitez je poslal eno naročnino.

Johnstown, Pa. — Od tu so poslali naročnin: John Rak 5, John Langerholc 2 in Andrew

Vidrich 2. Slednji tudi poročajo, da se v kratkem poda na agitacijo za koledarske oglase, do čim jih je Frank Podboy iz bližnjega Parkhilla poslal že devet.

Arma, Kans. — Anton Shular je zadnji teden poslal 9 naročnin na list in oglas združnega pogrebnege zavoda za koledar. Poroča, da se v kratkem spet oglasi, in tudi da rojaki že težko čakajo vrnitve s. Zaitza, da začne objavljati svoje potopise v listu. Da bodo njegovi potopisi zanimivi, in najbolj kar smo jih dozdam še čital od onh, ki so obiskali staro domovino v povojnem času, je gotova stvar, kajti obiskal je vse važne kraje v Jugoslaviji, na Primorskem, Češkem, v katerih krajih se je zlasti zanimal za delavsko gibanje in ustanove. Bil je tudi v bivši Avstriji, deloma v Nemčiji in v Švici. Torej si je nabral dovolj materiala, da bo lahko napisal serijo člankov o vsem kar je videl tam in je vredno, da se zabeleži. S. Zaitza pričakujemo nazaj koncem septembra. Da bo pa več rojakov deležnih opisa razmer in vsega, kar si je tam delavstvo zgradilo, v mnogih krajih v najtežjih okoliščinah, priporočamo vsem zastopnikom Proletarca, da gredo na delo in pridobijo listu čim več novih naročnikov, kajti opisi sami bodo več vredni

kot pa stane celoletna naročnina na Proletarca.

Detroit, Mich. — John Zornik je poslal 10 naročnin in en oglas za koledar. Z delom za oglase, pravi, se bo potrudil kolikor največ mogoče. Verjamemo, kajti to vrši že mnogo let.

Ely, Minn. — Pa naš John Teran, kdo se more ponašati s takim rekordom: v par dneh je dobil 25 oglasov za Koledar. Le malo jih je, ki bi se mogli kosati z njim, on to delo opravlja že mnogo let in vedno z uspehom.

Waukegan-No. Chicago, Ill. Martin Judnich je poslal nadaljnih 6 naročnin, sodružica Mary Spacapan pa 4 oglase za koledar. Pravi, da je to šele začetek, ker bo skušala prekositi število oglasov v koledarju za l. 1938.

Milwaukee, Wis. — Leonard Alper je poslal 6 naročnin in vabilo upravniku, naj pride tja na agitacijo. Ako bo čas dopuščal, bomo skušali vabilu ustreči.

Pueblo, Colo. — Frank Boltezar je spet poslal dve naročnini in pravi, da se v kratkem zopet oglasi.

Bridgeport, O. — Tudi Jože Snoy je še zmerom na agitaciji, čeprav so v njegovem kraju skrajno mizerne delavske razmere, kot poročajo. Poslal je 4 naročnine.

London in Pariz izdala Čehoslovaško

(Nadaljevanje s 1. strani.)

kapitulirala tudi francoska vlada. Naj pogoltno nacijski volk Čehoslovaško, samo da ne bo vojne! In tako je bila Čehoslovaška izdana in prodana.

Kaj pa zdaj?

Toda sovjetska Rusija še ni pristala na to kupčijo, poreče čitatelj. Res, to se še ni zgodilo. Moskva sploh ni še nič rekla k temu. Odkar se je začela sedanja kriza zaradi Hitlerjevega poseganja po Čehoslovaški, se je Moskva zavila v pravcati grobni molk. Nobene besede iz Moskve! Stalin molči, Litvinov molči... Kakšne namene ima sov. Rusija? Ali bo vzlic vsemu priskočila na pomoč Čehoslovaški, če jo Hitler res napade? Nič ne ve. To pot je Moskva pustila svet v popolni negotovosti.

V Pragi pravijo, da se ne podajo

Toda Čehoslovaška vlada, kateri načeljuje Slovak dr. Milan Hodža, je takoj povedala, da ne more kloniti tilnika pred Hitlerjem. Angleško-francoski sporazum gori ali doli, Praga izključuje sploh vsako misel na plebiscit. V nedeljo sta govorila po radiju predsednik republike Beneš in premijer Hodža, ki v tem pogledu nista pustila nikogar v nejasnosti. Beneš je poudaril, da ima Čehoslovaška dovolj poguma, da pogleda situaciji naravnost v oči. Hodža pa je izjavil, da ne bo nobenega plebiscita ter apeliral na ljudstvo, naj ohrani

hladno kri in s tem pokaže, da stoji strnjeno za vlado.

Kaj pa zdaj?

Londonška in pariška vlada sta očitveno ponovili igro, ki jo je igral nekoč Poncij Pilat, ko je izročil Kristusa Judom ter izjavil: "Jaz si umijem roke..." Vprašanje je zdaj, ali se bo Čehoslovaška dala brez odpora križati? V tem slučaju bi bila vojna odgodena — mogoče za nekaj let. Kaj pa, če se Čehoslovakiji upro in če Hitler izvrši svojo grožnjo ter napade Čehoslovaško? Ali bosta Francija in Anglija mirno gledali in pustili Hitlerju prsto pot? To je skoraj neverjetno, ker nasprotuje vitalnim interesom obeh dežel. Poleg tega je pa javno mnenje v obeh deželah proti temu in nazadnje bo tudi ono imelo besedo. Chamberlain in Daladier nista — Anglija in Francija. In če Hitler napade Čehoslovaško, bo imel proti sebi kmalu tudi Francijo in Anglijo, brez ozira na izdajstvo, izvršeno nad Čehoslovaško od strani Chamberlainove in Daladierjeve vlade. Tudi Rusija bo zraven. V Berlinu morajo to vedeti. In tako se bo Hitlerjev bluf nemara vseeno razkadil, če bodo v Pragi odločno vztrajali na svojih pravicah.

Če hoče kdo sam biti hlapec, mu ni zameriti, druge tlačiti v hlapčevstvo je pa podlost, katere ni nikomur treba prenašati.

PLESNA ZABAVA

KLUBA ŠT. 222 J. S. Z.

v soboto večer, 24. septembra 1938

v Nagodetovih prostorih v AVON PARKU

GIRARD, OHIO**FINA GODBA**

Vljudno vabimo somišljenike iz bližnjih in daljnih naselbin na obilno udeležbo

Zabava in postrežba prvovrstna.

Društvom in Klubom

Za čimboljši gmotni in moralni uspeh svojih priredb jih oglašajte v

"PROLETARCU"

KOMENTARJI

Nekaj cvetk iz vrta jugoslovanske cenzure v Sloveniji:

"Del. Politika" je zapisala: "Nedeljski 'Slovenec' poroča svojim vernim bravcem: 'O-krog in okrog države nimamo več nobenega nasprotnika.' 'in komentirala: 'Potemtakem se bo v najkrajšem času zmanjšal državni proračun, ker bodo postali nepotrební izdatki (cenzurirano: za oboroževanje).'"

Vest v istem listu: "Koroški župnik Vinko Poljanec, znani voditelj katoliških koroških Slovencev, je umrl. — Kolikor je znano, je nastopila smrt kot posledica bolezni, ki si jo je bil nakopal, ko je bil dalj časa (cenzurirano: očitno: neprostopoljno) odsoten iz svoje fare."

"Neprostopoljna odsotnost" najbrže pomeni zapor ali koncentracijsko taborišče, pa je pisec najbrže rabil milejši izraz iz previdnosti. Ampak za gospoda cenzorja je bil še pre malo previden.

Druga vest: "Ministrski predsednik dr. Stojadinović se je po (cenzurirano: dolgem času) bivanja na Bledu zopet vrnil v Beograd."

Znana stvar je, da ne nastavljajo za cenzorje posebno bistrih ljudi. Ampak jugoslovanska cenzura v Sloveniji ima še posebno smolo. Z budalostmi, kakršne uganja, pač ne dela nobene časti sebi in še manj vladi, ki nastavlja take reve za cenzorje. Sicer je pa navsezadnje čisto prav, da je tako: bolj ko se cenzura smeši, prej bodo ljudje spoznali, koliko je vredno vse skupaj! ...

"Del. Politika" poroča o nekem Reschlu, ki je prodal za 80 Kč (čeških kron) vodstvu sudetskih nacijev načrt "za komunistično mobilizacijo v Čehoslovaški." Stvar se je zvedela in čehoslovaške oblasti so moža prijele, nakaž je priznal, da je načrt izmisllil sam, da bi potegnil za nos henleinovce in pri tem še nekaj zaslužil. Naciji so se dali potegniti in so porabili ta falsificirani načrt za besno napadanje in hujskarnje proti Čehoslovaški. — Nu, če bi Reschl ne bil prodal nacijem te svoje izmišljotine, bi si bili naciji najbrže priskrbeli nekaj podobnega kar sami. Saj

so iznajdljivi, kadar gre za lumparije!

Na Poljskem podirajo pravoslavne cerkve. To se dela z odobravanjem poljske napol fašistične vlade. Poročila napovedo, da je bilo doslej podrtih že nad sto pravoslavnih svetilih. Nikjer pa še nismo opazili, da bi katoliški krogi protistrali proti temu, čeprav so tudi pravoslavne cerkve — krščanske. Če bi jih podirali "redekariji", bi dvignili krik do nebes, kakor pred leti, ko so ruski boljševiki podirali ruske pravoslavne cerkve. Ampak je že tako, da je vse odvisno od tega, kdo podira krščanske cerkve... Če na primer Francovi fašisti razstrelijo kako špansko katoliško cerkev, ni to nič hudega, ker je Franco "ljubljeni sin katoliške cerkve"... Ampak bog varuj, da bi lojalisti streljali na cerkev, da bi lojalisti streljali na cerkev, da bi lojalisti streljali na cerkev — to bi bilo bogokrunstvo najhujše vrste! ... Krasen primer dvojne morale katoliške cerkve.

Ko se je nahajal francoski general Vuillemin na obisku v Berlinu, ga je vprašal Hitlerjev prvi pomočnik, maršal Göring, kaj bi storila Francija v slučaju, da bi se Hitler odločil za napad na Čehoslovaško. Vuillemin je, pravijo, odgovoril: "V tem slučaju bo Francija korakala." — Mož je govoril kot francoski general, ki ve, kaj je dobro za Francijo. Ali pa se bodo tega zavedali tudi Daladier in njegovi ministri, kadar napoči usodna ura?

Švicarski listi poročajo, da se nahaja v znanem nacijskem koncentracijskem taborišču Dachau 26 tisoč mož in 1,800 žen, poleg tega so pa odprli v notranjosti Nemčije novo koncentracijsko taborišče, kjer je med drugimi zaprt tudi znani bivši komunistični poslanec Stocher. — Kaže, da bo Dolfečov "tretji rajh" kmalu eno samo koncentracijsko taborišče.

Pittsburski slovenski "antifašisti" so mnenja, da bi se moral "Proletarec" sramovati, ker je zapisal, da je Evropa sama vzgojila fašističnega gada, ki ji zdaj povzroča nespešnost in hud glavobol. Ta je pa

lepa! Še tega se manjka, da bi se človek sramoval, ker o neki stvari več ve in jo bolje razume kakor na primer naši "antifašisti", ki visijo na moskovski vrvi...

Evropska "antifašistična fronta" se je doslej zelo slab izkazala. V odločilnem trenutku je zmirom popustila in dala fašističnim diktatorjem največjo potuho. Vzemiš Mussolinijev vpad v Etiopijo. Velik naivnež je, kdor misli, da sta se tedaj Anglija in Francija res zbalji Mussolinijevih groženj z orožjem. V resnici sta se zbalji samo tega, da bi bila Italija tepena in da bi to privedlo do padca Mussolinija, česar si pa nista želeli, ker sta se bali, da ne bi prišla potem v Italiji na površje rdeča diktatura. Enaka igra se je ponovila v slučaju Španije in pozneje Avstrije, da niti ne omenjamo japonske zasedbe Mandžurije, ki je bila prvi korak v sedanjo sojno na Kitajskem. Če bi bile evropske "demokracije" vesele stopile Mussoliniju na prste za časa etiopijskega vpada, bi ne bilo španske kontrarevolucije in Hitler bi si bil trikrat premislil, preden bi remilitariziral Porenje ter začel gledati na Avstrijo. Toda vlade evropskih "veledemokracij" so cincale in popuščale — iz strahu, da ne bi fašistične diktature izgubile tal pod nogami — tako dolgo, da si zdaj oba diktatorja domisljata, da se vesoljni svet trese od strahu pred njima. Pa Čehoslovaška? Tri besede iz Londona: "Preveč je preveč!" bi bile ustavile Hitlerja. Namesto tega pa je London ves čas moledeval okrog Hitlerja, naj za božjo voljo ne znori ter izkoplje groba samemu sebi... Hitlerja je treba na vsak način potolažiti! Je bilo geslo angleške torijske vlade. In v Prago je bil poslan lord Runciman, da pritisne na praško vlado, da čimbolj popusti napram nacijem; in francoska Daladierova vlada je pri tem pomagala... Posledice? Vsi jih vidimo. In če ne bo Čehoslovaška temeljito izigrana, ogoljufana in izdana, se ne bo imela zahvaliti zvestobi in poštenju angleških in francoskih kapitalističnih državnikov, temveč skupnemu strahu obojih pred prevleko in premočno nacijsko Nemčijo, ki bi bila zmogljiva zasenčiti Francijo in Anglijo ter ju potisniti na mesto držav drugega ali tretjega razreda. Koliko se vladi teh dežel ozira na domače javno mnenje, se je pa že prevečkrat pokazalo v zadnjih letih: nič. Tako je ta stvar, če jo premotrite s treznim očesom. Po krivdi "demokracij" je danes Evropa v kaši, iz katere se bo težko izmotala brez vojne.

Pa Amerika? Ali ni že enkrat "reševala demokracijo" v Evropi? In kaj je imela od tega? Eno samo ogromno izgubo, človeško in materialno. In "za povrh" je dobila še vojno diktaturo, vojno historijo in masno strahovlado. Ali naj zdaj še enkrat tvegamo vse to, samo zato, ker angleški in francoski imperializem nista hotela stopiti na prste fašističnim imperializmom, iz strahu, da jima ne bi škodovala? Stališče ameriške socialistične stranke je: NE! Osel gre enkrat na led, zakaj bi šli mi dvakrat? — In strankino stališče je tudi stališče "Proletarca".

V pogledu bivše Avstro-Ogrske se maščuje nad Evropo ne le versajski "mir", ki je bivšo monarhijo razkosal na kopico samostojnih držav, temveč tudi predvojna notranja politika habsburškega Dunaja, ki ni hotel dati avstrijskim narodom nobenih pravic pri samoodločanju, temveč izvajal nad njimi absolutizem. To je bilo vzrok, da so si želeli ti narodi proč od Dunaja. Zavezniški državniko so pa potem napravili drugo usodno napako, ko so dvojno monarhijo razkosali, ne da bi bili poskrbeli za ekonomsko kooperacijo med nasledstvenimi državami, ki gospodarsko težijo skupaj. Poštena podunavska ekonomska federacija, ki bi se polagoma prele-

vila tudi v politično federacijo, bi bila prihranila Evropi marsikateri glavobol. Hitler pa vidi, kar v Versaillesu niso videli in zdaj je na delu, da s silo privede do take federacije pod nemškimi vodstvom. Avstrijo že ima v malhi!

Še ena povojna liga na poti navzdol

XIV. manjšinski kongres v Stockholmu na Švedskem

Poroča FRANK ZAITZ

Gesla medvojnega ameriškega predsednika Wilsona so do ločala med drugim tak mir, v katerem bi bila vprašanja narodnostnih manjšin kolikor največ mogoče kratkoma odpravljena z odstranitvijo vzrokov, radi katerih nastajajo. Tragično dejstvo je, da se to ni zgodilo, pač pa je imperialistični mir spore in probleme te vrste celo povečal. Res, da so v ustavi lige narodov določbe, ki jamčijo narodnostnim manjšinam gotove pravice, toda uveljavljene so bile le v šibkih deželah. Italija na pr. jih je pod fašizmom kruto pogazila. Tako se je baš pod vodstvom primorskih narodnostnih predstavnikov ustanovilo kmalu po vojni gibanje, katero si je nadelo ime "Kongres evropskih narodnih manjšin". Predsednik tega kongresa je bivši slovenski politik na Primorskem, dr. Josip Wilfan, ki je prazno letnega meseca avgusta svojo 60. letnico.

Letošnji zbor zastopnikov narodnih manjšin se je vršil koncem avgusta v Stockholmu na Švedskem. Bil je to štirinajsti letni zbor po postanku te organizacije. Švedsko so si izbrali za svoj letošnji kongres zato, ker v tej državi in v skandinavskih deželah sploh nimajo problema narodnih manjšin, kakor obstoji na pr. na Čehoslovaškem, na Poljskem, v Rumuniji itd. V tem mirnem ozračju so skušali zainteresirati posebno švedsko javnost, da pridobe njene simpatije za svoje križe in težave.

Zbor v Stockholmu je bil jako okrnjen. Udeležili so se ga zastopniki narodnih manjšin sicer iz mnogih evropskih držav, kot Hrvti in Slovenci iz Italije, Slovenci iz Koroške, Švedi iz Estonske, Ukrajinci iz Poljske in Rumunije, Ogri iz Rumunije in Čehoslovaške, Rusi iz Estonske, Latvije, Poljske in Rumunije ter Nemci iz raznih držav Evrope.

Dr. Wilfan je poročal, da na ta kongres ni Kataloncev, Baskov in Galicianov iz Španije, ker niso mogli priti. Resnica je, da so Baski zdaj podjarmljeni od fašistov, Katalonci pa so v španski republikli svobodni in se pod njeno zastavo bore, da si v njenem zavetju ohranijo svobodo.

Odsotni so bili letos tudi Poljaki, Danci, Vendi in Litvinci. Predstavniki teh narodov, izvzemši Litvince, so iz kongresa sploh izstopili, češ, da ta organizacija ni pokazala zmoglosti, vršiti svoje naloge. Zidje pa so izstopili že leta 1933, ker je kongres pod pritiskom Nemcev po burnih razpravah zavrgel njihov predlog, da naj obso dno države, ki preganjajo židje. Kongres se je temu delikatnemu problemu na ljubo nemških zastopnikov takrat ognil z izjavo, da ne predstavlja emigrantov, ki se bore zoper države, ki so jih izgnale, ali iz katerih so se prostovoljno izselili, pač pa si le prizadeva varovati pravice in izboljšati položaj manjšin v posameznih državah. S to diplomatično izoginitvijo je kongres ustregel nemški šovinistični netoleranci in nacijem, sebi pa je nadel krinko breznačelnosti in neispretnosti — bržkone proti volji svojega predsednika dr. Wilfana, kar bi bilo razvidno tudi iz njegove izjave na stockholmskem kongresu o "dvojni moral". Dejal je namreč, da vlada na polju manjšinskega prava še vedno dvojna morala, ker hoče vsakdo podpirati in zahtevati pravice le za svoj narod, kadar pa se gre za pra-

vše kakega drugega naroda, nočejo o njih ničesar vedeti še manj pa se boriti zanje.

O pogodbah za varovanje narodnih manjšin, čijih pokroviteljica je liga narodov, je dejal, da so zdaj radi padca ligenega vpliva brez praktične veljave, imajo pa po njegovem mnenju še zmerom moralno vrednost, "kajti s silo in orožjem se vprašanja manjšin ne bo rešilo."

Dr. Besednjak je na kongresu referiral o manjšinski politiki po vojni. Dejal je, da smo v tem oziru tam kakor pred vojno, ker je Liga narodov, kot vrhovni varuh manjšinskega prava, doživela polom. Izjavil je, da nobena tistih držav, ki so se obvezale, da narodno-manjšinsko pravo uresničijo, se ni držala svojih obvez. Tiste države, ki po pogodbah niso bile vezane, pa za svoje narodne manjšine sploh niso ničesar storile. Med slednje je treba šteti posebno Italijo. Poučaril je, da je bilo Ligi narodov v letih 1929-36 izročeni od narodnih manjšin 852 pritožb in izmed teh jih je rešila samo pet. Liga se je v vseh petih slučajih postavila na stran narodne manjšine, toda obtožene države se za njene odloke niso zmenile in začele v odgovor narodne manjšine še bolj tlačiti.

Zastopnik Szüllö je v svojem poročilu poudarjal, da je položaj narodnih manjšin danes veliko slabši kakor je bil pred svetovno vojno. Žal, da si predstavniki na tem kongresu spet niso upali navesti temu stanju pravega vzroka. Najbolj ohole se obnašajo Nemci, dasi se z njimi povsod veliko boljše ravna kot z drugimi narodnimi manjšinami. "Vse mednarodne pogodbe in varščine niso niti najmanj pripomogle za izboljšanje stanja posameznih skupin", je dejal Szüllö, in pristavil, da tvori ta položaj nevarnost vojne, ki se jo more odstraniti le z odpravo krivic.

Narodnim manjšinam v Evropi pripada okrog 40 milijonov ljudi.

Iz raznih govorov dr. Wilfana, ki jih je imel na tem kongresu, je razvidno, da vzroke zatiranja, raznarodovanja in drugih socialnih krivic dobro pozna. Ne pozna pa pravega izhoda, kajti rešitev vidi on v prisilnem mednarodnem razsodišču, torej v mednarodni policijski sili, ki naj bi ustrahovala neubogljivce.

Njegov nasvet ni vreden nič več kakor sedanje pogodbe za ščitenje narodnih manjšin, ki bi jih morala uveljaviti liga narodov, pa so ostale le na papirju. Iz poročil o tem kongresu v časopisu in iz pomenkov z ljudmi v Jugoslaviji, ki se interesirajo za problem narodnih manjšin, razvidim, da to resnico priznavajo, nočejo pa priznati, da bi bila za rešitev vprašanja narodnih manjšin in za odstranitev vzrokov za vojne potrebna taka uredba, kakor jo propagira socialistično gibanje v Evropi in drugje po svetu.

Razno iz Bridgeporta

Bridgeport, O.—Dne 7. septembra smo zopet izgubili zvesto naročnico "Proletarca", ko je preminula Mary Primožič, ki je sicer že dalj časa bolehal, a nas je njena smrt vzlic temu presenetila, ker smo jo še videli dne 4. sept., ko se je vršil pri njih piknik V. Lisjaka. Seveda je bila videti slabotna, vendar ne toliko, da bi kaj takega pričakovali. Pokojnica je bila napredna žena in poznana daleč naokrog. Ko je ležala na mrtvaškem odru, so jo prihajali gledat ljudje od blizu in daleč. Tako pada list za listom v naših naprednih vrstah, ki se pa le počasi nadomeščajo iz vrst mlade generacije... Bodi ji ohranjen lep spomin.

Dne 10. sept. sem obiškal naselbine Werwood, Triadelphia in Elm Grove, W. Va., kjer sem bil na agitaciji za "Proletarca". V prvi naselbini je nekaj naših rojakov, ki so že dolgo časa brez dela. V rova, v katerem so delali, so postavili nove stroje. In kjer je nekoč bilo dela za 250 ljudi, do la zdaj samo 75 delavcev; vsi drugi so na cesti. Res je žalostno, ozirati se po tistih hribih, koder stanujejo ti premogarji. In pred nekaj tedni je odšlo velika družba Windsor Power Co. tudi 250 premogarjev, ker tudi tam postavljajo nove stroje, ki bodo nadomestili žuljave rudarske roke ter jim odjedli zaslužek. Tudi tam živi nekaj naših rojakov, večina naprednega mišljenja.

V Elm Grove delajo vsak dan, ali kaj, ko je toliko ljudi, da delaš en dan, drugi dan moraš pa ostati doma, da pride kdo drugi na tvoje mesto. Takšne so razmere v teh krajih.

Ali bo kdaj bolje? Slabo kaže, kajti zmerom več je novih strojev, ki spodrivajo ljudi od dela in zaslužka. Ali bi se dalo kaj drugače preurediti? Jaz in še mnogo drugih, ki verujemo v socializem, mislimo, da je iz te mizerije izhod. Ampak kje so drugi? Danes, ko to pišem, sem se pomenkoval z nekimi bivšim premogarjem, s katerim sva časih skupaj delala in dobro služila; pa mož nima nobenega pojma o delavski zavestnosti. In on ni sam. Na milijone jih je, njemu podobnih. Zato moramo tudi mi drugi trpeti. Masa še ne verjame v poštene nauke, zato nas čaka še veliko dela, preden jo bomo zbudili, da se bo zavedla, da je v skupnosti moč in v socialističnem in kooperativnem gibanju rešitev iz mizerije, v kateri se nahajamo. To delo je težko, nevedni ljudje nam čisto mečejo polena pod noge, na kar se pa mi ne smemo ozirati, temveč krepko stopati po začrtani poti. Ako si za pošteno delavsko gibanje in pošten boj za delavske pravice, se ti ni

PRIREDBE KLUBOV J. S. Z.

V sledečem seznamu so priredbe klubov JSZ, konferenčnih organizacij in socialističnih kulturnih druitev:

SEPTEMBER
GIRARD, O. — Veselica kluba št. 222 JSZ v soboto večer 24. septembra v Anton Nagodetovih prostorih na Avon Parku.

OCTOBER
CHICAGO. — Dramska predstava kluba št. 1 v nedeljo 30. oktobra v dvorani dr. it. 138 SNPJ.
BURGETTSTOWN, PA. — Veselica kluba št. 19 JSZ v soboto večer, 29. oktobra v Slovenskem domu.
WAUKEGAN, ILL. — Konferenca klubov JSZ in društva Prosvetne matice za severni Illinois in Wisconsin v nedeljo 31. oktobra v Slov. nar. domu.

NOVEMBER
STRABANE, PA. — Veselica kluba št. 118 JSZ v soboto 12. novembra v dvorani dr. it. 138 SNPJ.
CLEVELAND, O. — Koncert soc. "Zarje" na Zahvalni dan 24. nov. v avditoriju SND.

CHICAGO. — Koncert "Save" v nedeljo 27. nov. v dvorani SNPJ.

DECEMBER
CHICAGO, ILL. — V soboto 31. decembra Silvestrova zabava kluba št. 1 v dvorani SNPJ.
COLLINWOOD, O. — Veselica kluba št. 49 JSZ na božični večer 25. dec. v Slov. del. domu.

1939.
CHICAGO. — Dramska predstava kluba št. 1 JSZ v nedeljo 26. februarja v dvorani SNPJ.
CHICAGO. — Koncert "Save" v nedeljo 23. aprila v dvorani SNPJ. (Tajnike klubov in kulturne odseke klubov ter tajnike konferenc prosimo, da nam sporoče vse svoje prireditve za uvrtitev v to kolono in da nam pošljejo popravke, ako so podatki o priredbah napačno zabeleženi.)

treba bati. Nazadnje bomo tudi mi nekoč na tisti strani, ki bo zmogovita.

Joseph Snoy.

Uspešna konferenca

Moon Run, Pa. — Konferenca klubov JSZ in Prosvetne matice v Presta, Pa., je bila uspešna in smo zadovoljni z njo. Zborovanju je predsedoval s. John Terčelj, zapisnikar pa je bil s. Marko Tekavec. Udeležba je bila zadovoljiva. Razpravljalo se je največ o našem listu Proletarcu in o razmerah v katerih živimo. Listu v podporo se je nabralo na seji \$7.15, po seji pa \$1.75, skupaj \$8.90. Sodruzi iz Strabana so poročali, da so povabili s. Fr. Zaitza k otvoritvi preurejene doma v Strabanu. Konferenca je nato sprejela predlog, da se skuša stvar tako aranžirati, da bo s. Zaitz lahko predaval o razmerah v Jugoslaviji in drugod, koder je potoval. Če bo s. Zaitz utegnil, se bo skušalo urediti stvar tako, da bo lahko predaval tudi drugod, na primer v Pittsburghu in Westmorelandu, seve, če bo s. Zaitz utegnil. Konferenca je ponovno izvolila ves stari odbor. Prihodnja konferenca se bo vršila v Moon Runu zadnjo nedeljo v marcu 1939.

Jacob Ambrožič.

Seja kluba št. 1 JSZ

V petek zvečer, dne 23. t. m., se bo vršila redna mesečna seja kluba št. 1 JSZ. Po seji bo diskuzija o evropskem političnem položaju. Članstvo je prošeno, da se seja polnoštevilno udeleži. Dalje želimo, da pridejo tudi oni, ki niso še poravnali vstopnic od zadnjega piknika, in pa oni, ki so že več mesecev zadaj s članskimi prispevki. Seja se bo vršila, kot navadno v Slov. del. centru. — Tajnik.

Eksekutiva JSZ podpira gibanje za združitev socialističnih vrst

(Nadaljevanje s 1. strani.)

sodruzi, v duhu naukov našega nesmrtnega Eugena V. Debsa, Morrisa Hillquista in drugih.

Prežeti duha duha ponovno pozdravljamo gibanje za združitev socialističnega gibanja, upajoč, da se boste tudi vi resno in iskreno lotili te naloge, od uspeha katere je odvisno socialistično gibanje v tej deželi.

Kadar želite kaj oglašati, spomnite se "Proletarca".

FENCL'S RESTAVRACIJA IN KAVARNA

2609 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.
Tel. Crawford 1352
Pristna in okusna domača jedila. Cene zmerno. Postrežba točna.

PRISTOFAJTE K SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI

NAROCITE SI DNEVNIK "PROSVETA"

Stane za celo leto \$6.00, pol leta \$3.00

Ustanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.

Adria Printing Co.

1838 N. HALSTED STREET, CHICAGO, ILL.
Tel. Lincoln 4700
PROLETAREC SE TISKA PRI NAS

Novi 'SUPER-SAVING' PLINSKI ŠTEDILNIK

IZBOLJŠAN za večjo

1. Štednjo jestvin
2. Štednjo kuriva
3. Štednjo časa

\$119.00

z vašim starim štedilnikom
The MARLBORO UNIVERSAL
A CP Gas Range

● Pazite na "CP" (Certified performance) znamko—to je vaša garancija, da je vseh 22 podrobnosti izvršenih tako, da vam da ta plinski štedilnik udobnejšo kuho z manjšim trudom kot ste ga imeli kdaj prej.

Avtomatični vžigalec na vrhu in znotraj. Notranjščina in sulirana za ohrano vročine, s čemer prihranite na stroških za plin... Vsi gorilniki gore močnejše, kar pomeni hitrejšo kuho. Pridite in seznanite se z vsemi prednostmi CP plinskih štedilnikov.

LAHEK NAKUP!

1. Malo naplačilo.
 2. 18-mesečni odplačilni termin.
- Malenkostni prenosni stroški pri plačevanju na obroke.

PUBLIC SERVICE COMPANY OF NORTHERN ILLINOIS

OTO BAUER

Dr. Avg. Reisman

Dne 6. julija 1938. je bil v pariškem krematoriju upepeljen dolgoletni duševni voditelj avstrijskega socializma, sodrug dr. Oto Bauer, ki je živel zadnje mesece v Parizu kot avstrijski emigrant.

Z dr. Oto Bauerjem je umrl gotovo eden največjih sedanjih prijateljev in borbenih duhov za svobodo in pravice delavskega razreda in za demokracijo v Evropi.

T. G. Masaryk je ob nekem predavanju o J. A. Komenskyju rekel študentom, da se moramo ob spominu velikih mož predvsem vprašati, koliko njihovih prednosti, dobrih lastnosti in njihovega vzglednega delovanja in življenja smo se navzeli sami. Življenje takih velikih duhov naj nam bo predvsem za vzgled, da se tudi sami dvignemo in spopolnimo ter se jim vsaj približamo.

Oto Bauer nam je lahko v tej smeri neizčrpen vir. Bil je sicer sin tovarnarja s severne Češke, toda že v mladih letih je našel pot med delovno ljudstvo in se posvetil študiju; ne samo socialnih vprašanj, ampak študiju življenja, študiju vsega, v čemur živi in se razvija družba. Že v 25. letih je izdal veliko delo "Nacionalno vprašanje in socialna demokracija." S 26. leti je že postal tajnik socialdemokratskega poslanskega kluba, ko so po izbojstvu enake volilne pravice leta 1907. prišli socialni demokrati prvič v večjem številu v Avstrijski parlament. Od takrat naprej je začel Oto Bauer rasti v duševnega velikana, kakršnih je dala Evropa malo v zadnjih desetletjih. On ni zvozelen in dnevniki politiki, ampak mu je nasprotno delo v političnem življenju poglobljalo njegov znanstveni študij na vseh mogočih poljih, ga utrjevalo in ostrilo v njegovi nekompromisni doslednosti. Ogromno je narastlo njegovo znanje zgodovine in gospodarstva. Kljub temu si je ustvaril v stranki ravno s svojo skromnostjo spoštovanje in zaupanje, zlasti pa ljubezen sodrugov, ki so delali z njim.

V delo se je zagrizel. Dan na dan je zalagal z globokimi članki takratni dnevniki avstrijskih socialnih-demokratov "Arbeiter Zeitung", ki je bil že davno pred vojno eden najlepših in najstvarnejših dunajskih časopisov, po katerem je prav rada segala tudi vsa slovanska politična inteligenta. V mesečniku "Kampf" je od številke do številke razglabljal strankin program in z znanstveno preciznostjo razčlęčeval vsa vprašanja, ki jih je rodilo gibanje stranke ter domače ter svetovnopolično življenje. Poleg svojega študija dnevnega dela in stika s stranko je našel čas za knjige, za velike govore na shodih, za pisanje brošur. Delo in življenje dr. Bauera je nezdružljivo zvezano z zgodovino zadnjih 20 let Avstrije in držav, od katerih je bila Avstrija odvisna.

V svetovni vojni je prišel v rusko ujetništvo, kjer se je v par mesecih v občevanju z ruskimi pazniki naučil rusine, da je mogel takoj na licu mesta študirati takratno rusko socialistično literaturo. V septembru leta 1917. je bil izmenjan kot ujetnik in moral je nazaj v vojaško službo na Dunaj. Kljub temu je bil v sredi vrenja, ki je takrat začelo v Avstriji proti habsburškemu vojnomu absolutizmu in terorju. Ob zlomu je vodil nekaj časa zunanje ministrstvo Avstrije. Ves čas do tragične februarke revolucije 1934. pa je bil med prvimi in neumornimi delavci v stranki, kateri je dajal smernice in je pripisal baš njegovemu neuklonljivemu duhu ravno linijo, katero je vedno držala avstrijska socialna demokracija ter ustvarjajoče socialno delo na Dunaju in v drugih postojankah stranke, preko katerega ne bo mogla nobena zgodovina.

Z besedo, s peresom in februarja 1934. tudi z orožjem v roki, je ostal Oto Bauer do zadnje minute v bojnih vrstah proletariata, dokler se ni moral umakniti premoči topov in je nato živel štiri leta v izgnanstvu, najprej v Brnu in končno v Parizu, kjer je ta gigantska narava po deset in desetletnem izčrpanem in ljutem boju le podlegla ravno v trenutku, ko bi ga borci za svobodo in demokracijo Evrope najbolj potrebovali med seboj. Toda tudi za množico neprespanih noči, prečrtljenja in razočaranja, tudi on je bil človek, ki je moral končno čutili, da ima vsaka energija svoje meje.

Tudi mi bomo Oto Bauerja enako težko pogrešali, kakor stotisoči zasužnjenih njegovih soborcev, kakor cela internacionala in vsa današnja resnična svetovna demokracija. V Jugoslaviji smo imeli zlasti od februarjskih dni 1934. čisto ožje stike z Oto Bauerjem, ko smo takoj po udušenem uporu na Dunaju in v Gradcu sprejeli avstrijske emigrante v svojo sredo. Neštokrat smo potem čitali njegove iskrene in prijateljske besede o Jugoslovanih v "Kampfu", ki nam je bil obenem do zadnjih dni baš radi Bauerjevih člankov najbolj željena duševna hrana in neštokrat, v temnih dneh malodušja, sveža in stvarna uteha. Tako globoko in obenem tako preprosto, vakuumu razumljivo je znal pisati pač le Oto Bauer in zlasti vezati zgodovino z današnjim dnem. Leta in leta bodo še črpali iz njegovih misli in se opajali ob njegovem čudovitem stilu, jeziku, spominu in jasnemu pogledu na vse odkrite in tajne sile, ki so do Bauerjeve smrti gibale današnjo družbo.

Pepel Oto Bauerja so začasno shranili na francoskih tleh v bližini okrvavljenega zidu, kjer so padli zadnji bojevniki pariške komunizma iz l. 1871. Njemu, ki se je do svojega 57. leta tako nadčloveško boril za boljše in pravičnejše družbo, za svobodno človeško kulturo, so zapeli na grobu, njemu, zgodovinarju in filozofu — "Pesem delarja".

Pepel Oto Bauerja so začasno shranili na francoskih tleh v bližini okrvavljenega zidu, kjer so padli zadnji bojevniki pariške komunizma iz l. 1871. Njemu, ki se je do svojega 57. leta tako nadčloveško boril za boljše in pravičnejše družbo, za svobodno človeško kulturo, so zapeli na grobu, njemu, zgodovinarju in filozofu — "Pesem delarja".

Pretrse nas že pogled na imena onih, ki so Bauerju ob upepeljavanju spregovorili v slovo: Niso mogli jasneje, lepše in častnejše demonstrirati pred svetom, kakšnega velikana je zopet strla krivična usoda in oni, ki ne pustite ljudstvo svobodno in sonca.

Kakor težko kladivo na nakovalo so padale besede mož, ki ne poznajo fraz in ne sentimentalnosti. Leon Blum je govoril za francosko sekcijo Internacionale: "Mi bomo čuvali pepel Oto Bauerja v imenu države, ki se je znala bojevati, da si pribori svobodo, ki se je znala in se bo znala bojevati, da svobodo tudi obdrži." Friderik Adler je rekel: "Zgubili smo prijatelja, za katerim vsi žalujemo. Toda za nas Avstrije je to ganotje mnogo globokeje, kot ga moremo izraziti. Navidezno je bil Oto Bauer trd človek za onega, ki ga ni poznal. Mi pa vemo, da je bilo v tej trdi lupini mehko jedro. Bauer je bil v resnici najnežnejši človek, eden najljubšejših in najuslužnejših. Za mene, kot tajnika internacionale pomeni nenadomestljivo izgubo."

Gust. Richter se je v imenu mladih avstrijskih socialistov poslovljal tako-le: "Ko so bili drugi definitivno premagani, je imel Bauer moč, da je načel novo zgodovinsko vlogo. Nekoč bodo avstrijski delavci, ki so ga ljubili, okrasili delavnice in hiše, da počastijo moža, ki je povetil vse svoje življenje njegovemu osvobojenju."

Louis de Brouckere v imenu Internacionale in vseh zastopanih socialističnih strank: "Govorim o izgubi, ki je ravnokot grozna za vso internacionalo, kot za vso demokracijo. Bauer je delal noč in dan, da približa trenutek, ko bo zopet utrjena Evropa, rešena vojske in v utrjeni svobodni zopet načela s krepkim korakom pot k socializmu. Mi moramo misliti, da ta boj nadaljujemo do zmage z nevdušljivo svojo voljo. Čutim, da pride čas, ko se bomo zopet sešli in poneli Bauerjev pepel v osvobojeni Dunaj."

Ako hočete imeti na svetovno situacijo pravilen upogled, citajte Proletarca.

FRANCOSKI KABINET

Francoska vlada je zadnje čase kakor na traju. Hitlerjevo blazno rogovilenje ji dela remajhne skrbi. To se vidi tudi na obrazih francoskih ministrov, ki so bili slikani, ko so zapuščali elizejsko palačo, kjer so malo prej razpravljali o srednjeevropski krizi in Hitlerjevemu rogovilenju.

ZASLUŽNI MOŽJE

FRANK S. TAUCHAR

Zadnjič smo sedeli pri družabnem omizju ter se pogovarjali o domačih in svetovnih zadevah. Med nami je bilo tudi nekaj takozvanih intelektualcev. To trditve moram seveda takoj podpreti z dokazi — in če rečem, da sta bila poleg drugih izobražencev tudi dva urednika zvrst, smatram, da bo držalo brez nadaljnjih argumentov.

Ne da se tajiti, da so do gotove meje tudi naši uredniki zaslužni možje. Priznati moramo, da so potrebni in da brez njih ni mogoče izdajati publikacij, kljub temu je pa odprto vprašanje, koliko so nekateri izmed njih zmogni svoje stroke. Dejstvo je, da vsi silno radi popravljajo rokopise ne le navadnih dopisnikov (kar je potrebno), ampak tudi dela vseh drugih sodrudnikov, čeprav so ti bodoči, sedanji in bivši uredniki. Temu je seveda vzrok precejšnja anarhija v našem slovu — zato vsak po svoje kroži...

Navadne dopise v naših listih je seveda treba ne samo popravljati, pač pa večina popolnoma prepisati in predelati. Drugim pa, ki dovoljno obvladujejo pravopisje, včasih popravijo narobe, tako, da stavek izgubi na ličnosti in izrazitosti — ter čestokrat tudi prvotni pomen in smisel. Če k temu prištetjemo še tiskarske škrate, katerih večih kar mrgoli v kolonah, posebno še če sta urednik in stavec površna, pa sprevidimo, da je prav za prav čudno, da vsaj toliko kdo skladi skupaj.

V časnikarskih bojih se naši uredniki včasih poslužijo ne-taktične šaljivosti ter priobčijo dopise "do pike" tako kot so jim bili poslani. To je ne lepo, ne taktično, ne junaško in nezasluzno! Bolj umestno bi bilo poskušati, da se odstranijo tiskovne napake in druge netočnosti iz lista, kot pa posvečati strogo pazno nezaželjenemu dopisu, da bo ja šel notri "do pike" tak kot je bil poslan uredništvu...

Kot že omenjeno, je bila skupaj zgovorna in raznolična družba. Ko smo obdelali vse ostali svet in domače razmere, smo se lotili naših političnih in podpornih organizacij ter končno obviseli na naš kulturi in naših časopisih. En zelo razgret in navdušen fant je za rešni začetek prave debate ogorčeno izjavil:

"Vse bi še nekako šlo, da nismo največja cokol prostemu izražanju v listih nasi ušivi uredniki!"

Mlajši izmed obeh navzočih urednikov mu je takoj segel v besedo ter ostro protestiral in odločno zahteval preklic besede "ušivi", nakar so posegli drugi vmes in potolažili deloma upravičeno uredniško jezo s pojasnili, da se v sličnih naših družbah ne izbira besed, ampak govori kar direktno, zato se vsako posamezno besedo ne sme vzeti dobesedno in resno; nadalje, da v resnici nihče ne smatra naše urednike

za prave ušivce, le njih dela so večasih precej ušiva. Nato se je naša privatna konferenca zopet pomirila in začetni govornik je ponovno vzel besedo.

"Torej, kje je naša tako hvalisana demokracija? Ne rečem še toliko o govoru, ker mi saj tu ob tem omizju dovolite, da poljubno klepetam; toda jedro moje pritožbe je glede pismenega izražanja. Če kaj naklepljem skupaj po svojem najboljšem prepričanju, da je za blagor ljudstva, pa vam že sedi na uredniškem stolcu kvizični cenzor in diktator pravopisja, ki moj nedolžni duševni proizvod najprvo tako zmikasti, da komaj diši po originalu, potem pa še napiše spodaj za rep tako dolgo pripombo, da bi jo lahko porabili za mero v zvezdostlovstvu... Zato vas vprašam, cenjeni moji cepci, ali je to kaj podobno svobodni izražanju? Čelo kapitalistični listi imajo nekoliko prostora za takozvani "Ljudski glas", kjer ni uredniških pripomb. Kje je potem naša častljiva demokracija — vprašam vas s povdarcem — kje? Samo na papirju?"

Sledilo je vsestransko pojasnjevanje, da kapitalistični listi priobčijo le bolj nedolžne dopise, če pa jih kdo potipa za žilo, pa enostavno vržejo v koš. Pri nas pa se vsaj lahko malo pokregaš z uredniki, čeprav ga večasih v takih polemikah tudi sami izvrstno lomijo.

"Se nekaj vam bom povedal", je zopet začel glavni govornik. "Nekaj teh fantov v naših uredništvih je dokaj izurjenih in krojaški obrtniki — ne toliko v šivanju, tembolj pa v striženju... Noben starodavni vitez ni znal tako mojstrsko sukati svoj bridki meč, kot so sposobni ti dečki vihteti poželjive uredniške škarje! Pri tem pa dosledno velja staro pravilo: "Kdor prej pride, prej žanje". Na inozemske publikacije preže kot jastrebi na domač kokuški rod. Priznati se jim pa mora, da so mojstri; če ne baš tako popolni v pisavi originalnih člankov, so pa temboljši v striženju. Ker so poleg tega še izvežbani dlakocepci, jih jaz prištevam tudi med zaslužne brivce. Nazadnje seveda ni dosti razlike, kako se dobi gradivo, samo da je list napolnjen. Mnogokrat je res boljše za čitatelje, da zapojejo škarje namesto tipkanja ponešrečnih originalov. "Svetoval bi jim samo to, da naj bi se v bodoče izrezki vsaj nekoliko potrudili, in popravili v njih glavne prvotne napake, ki so dostikrat kardinalne, predno jih ponatisnejo kot "neovrgliva dejstva", kar bi zdatno izboljšalo naše liste."

"Toliko pa vendar ne strižijo, kot jih ti dolžiš," sem plaho zinih jaz, kajti v tako resne in pomembne debate se malo-kdaj drznem vmešavati. "Če večasih kaj ponatisnejo, je to le medsebojna uredniška kolegialnost — nekakšno priznanje dotičnih del, da so vredna ponovne objave."

"Ti si tudi en pravi cepce, ko

držiš z njimi!" me je ostro zavrnil. "Kadar ti bodo začeli re-pripenjati k tvojim dopisom, boš pa tudi drugače govoril!"

Privatne konference je bilo konec, in domov grede sem premišljeval, kdo so prav za prav res zaslužni možje. Naši uredniki, katerih cilj in naloga

je izobraževati čitatelje ali pa njih kritiki, ki so tudi potrebni in večkrat v svojem kritiziranjju pravo pogodišo?

Pa dajmo — s posebnim ozirom na to ker nas nič ne košta — nekoliko zaslug vsem skumprejšljeval, kdo so prav za prav res zaslužni možje. Naši uredniki, katerih cilj in naloga

je izobraževati čitatelje ali pa njih kritiki, ki so tudi potrebni in večkrat v svojem kritiziranjju pravo pogodišo? Pa dajmo — s posebnim ozirom na to ker nas nič ne košta — nekoliko zaslug vsem skumprejšljeval, kdo so prav za prav res zaslužni možje. Naši uredniki, katerih cilj in naloga

je izobraževati čitatelje ali pa njih kritiki, ki so tudi potrebni in večkrat v svojem kritiziranjju pravo pogodišo? Pa dajmo — s posebnim ozirom na to ker nas nič ne košta — nekoliko zaslug vsem skumprejšljeval, kdo so prav za prav res zaslužni možje. Naši uredniki, katerih cilj in naloga

IVAN YUK:

V deželi zorečih breskev... in slovenske govore

(Bežne slike skozi okno vlaka)

(Nadaljevanje.)
Promet srednje živahen. Tudi v Ljubljani ni manjši. Izložbe lepe, vabljive, kakor v Ljubljani. Tudi čevlji nekoliko dražji. Nogavice cenejše, srjace cenejše, ali za nič, kakor pripoveduje spremljevalec. Samo svila in polsvila, ženske reči — to je tukaj zelo po ceni. In tudi dežniki.

"Kakor ženske", je pripomnil nekdo.
"Ne vem, če so tako po ceni", je protestiral drugi.
Na cestnih križiščih bele črte, kjer se sme čez ulico, kakor v Ljubljani. Rdeče-bele paličke ob robovih na križiščih, z verigami povezane — kakor v Ljubljani na Marijinem trgu.
"Mar je Trst posnel Ljubljano, ali Ljubljana Trst", je rekel nek glas.
Konji vpreženi v tovorne vozove imajo nataknjene preko glave bele vreče.

"Radi sonca", je pojasnil spremljevalec.
Na ulicah ob Corsu, kjer je bogastvo, pa so prehodi na križiščih zaznamovani z žebli. Kakor v Beogradu in katerim beograščani pravijo "klinci". "Ošišani Jež" je pred kratkim poročal in svaril ljudi, naj hodijo oprežno po teh "klinjih". Spolzki so in lahko spodrsne.

Nekam večji mir in tišina je v Trstu, kakor pri nas v Ljubljani", je omenil nekdo. "Ali se mi morda tako samo zdi?"
"Bo že res", je pojasnjeval drugi. "Trst se mi zdi, kakor velika, stara zadruga, v kateri je mnogo članov in mnogo bogastva. Zgodilo pa se je, da je dobila komisarja. Saj to je namreč lahko hitro, če je zadruga dobra. Zagospodaril je komisar in njegovo osobje. Člani so se morali udati. Tih prenašajo to krivica, verujejo, da ne bo dolgo. Zato je tišina. Ne slišiš razgovorov. Samo uradni jezik se sliši, člani se pogovarjejo le šepetaje. Res, komisarji so zelo uljudni, prijazni, a kaj, komisarji so. Vidiš, tak se mi zdi Trst."

Črno oblečena, stara gospa je pristopila. Veselje je bilo v njenih očeh.
"O, to ste naši, to ste naši! Pozdravljeni! Kaj delate tu?"
"Tri sto nas je. Na Doberdovo in Sveto goro gremo. Bivši bojevniki!"
"Oh, oh... Slovenka sem tudi jaz. A moram po silbi biti Italijanka."
Tam dalje je stal nekdo. Mračno je pogledal in nekaj zapisal.
Voznika, ki je peljal nekakšne sode, sem vprašal:
"Koliko pa vas še govori v Trstu slovenski?"
"Pogledal me je. Začudenje je bilo v njegovih očeh in nevolja."
"Slovenski", je rekel. "Nad dve tretjini govorimo slovenski, kakor ko smo bili še pod Avstrijo."

"Glejte", je opozoril spremljevalec, "tisto hišo tam. Kakor ladja."
Gledamo. Res, kakor ladja. "To je sadni trg", je rekel.
"Breskve, marelice, slive... vse to dobite zdaj tam."
Vstopimo. Oči se ne morejo nagledati. Breskve, sočne, drobne in debele vseh vrst kar valjajo, 1 lira tam, 2 liri tu, 2 liri 50 centisimi tam.
Stopim k prodajalki. Mikavno dekle z velikimi očmi.
"Nimam lir", sem rekel glasno po slovenski. "Nisem še uspeli zamenažati. Dam vam 2 dinarja in 50 par za breskve, — te le."

In pokazal sem na prostor, kjer je bilo zapisano 1 lira.
"Ti si tudi en pravi cepce, ko

Gledala me je in se nasmehnila:
"Comando?"

Pristopila je stara gospa in mi pojanila, da je vprašala, "kaj želim". Nato je povedala prodajalki mojo željo po italijanski.

Jaz sem se ohrabil. Lepa ženska vedno človeka ohrabri. Da se ji prikupim, sem, kakor je to lepa slovenska navada, poskušal po italijanski.
"Due lira", sem govoril, "petdeset centisimi jugoslovanski, eto una lira italiana."
S smehom je vzela zavoj in mi nasula breskve, vzela 2 dinarja 50 para in poskušala s slovensčino, češ, da ji bodo "jugoslovenske lire" v spomin.

Ko smo kosili pri svetem Ivanu v neki slovenski gostilni, nam je bilo kakor poje Zupančič:

Moja duša je židane volje,
moja duša vriska in poje,
ker bila je pila kraški teran.

Pevski zbor je pel. Prepeval je slovenske narodne, da se nam je zdelo, da smo v Ljubljani na veselici. "Buči, buči morje Adrijansko", je zvenelo v pozdrav morju, da nam je vriskalo srce. Ali zbog samega narodnega navdušenja, ali ker je bil teran navdušujoč?

Po najlepšem delu slovenske riviere drvi električni vlak. Od Trsta, mimo Miramara, mimo Devina, gradu, ki je kakor Dubrovnik, skozi okno vlaka gledam.
Grmičevje obrača kraje ob železnici in vse kamor pogleda oko. Vinska trta na brajdah, listje za galico poškrbpljeno je kakor bi gledal zelenkasto veržico na rokah dekleta.

Kraški borovec zeleni. Višnja, z najdrobnejšimi plodovi, znamenita zaradi pip, raste tu. Črni bor — primus nigra, kakor mi razlaga botanik. Tam je panus australis, tam cvete campanella pyramidalis — zvončica, tam zopet celtimus scoparius — temno zeleno grmičevje. Črni gaber — ostrya carpinifolia, beli gaber — cartimus betulus.

"Kako pridejo ta eksotična drevesa-grmičevje sem", sem vprašal.
"Iz ledene dobe so", je odvrnil botanik. "Ledena doba teh pokrajin ni dosegla, pač pa je pritislila to drevje na jug, seveda, kakor vidite, v okrnjeni obliki."

Tuneli nas požirajo, izbljujejo, zopet požirajo, zopet izbljujejo... Monfalcone... Tržič.

"Soča voda je šumela, mesec je na nebu sijal."

Pevci so peli. Pozdravljali Sočo, bistro hči planin, ki se tu pri Tržiču-Monfalcone izliva v morje.

(Dalje prihodnjč.)

DROBIŽ OD VSEPOVSOD

(Nadaljevanje s 1. strani.)
Biskovalcev v Evropi si je vze-a to svarilo k ercu, kar je vzrok, da je zdaj že težko dobiti kabino, zlasti v tretjem razredu, za potovanje v Ameriko.

Sovjetski manevri
Sovjetska bojna mornarica v Baltiku, črnem morju in na Pacifiku je odplula na običajne jesenske bojne vaje.

Japca:ko prodiranje
Japonske armade, ki prodirajo proti kitajskemu časučasno glavnomu mestu Hankowu, so pretekli teden iztrgale kitaj-

Plinske maske za bolnišice strežnice

Bolniške strežnice v ameriški bolnišnici v Parizu so dobile plinske maske in električne žepne svetilke. Slednje so dobile za slučaj, da bi bil prekinjen električni tok in bi bolnišnica ostala brez razsvetljave.

Rusi na Kitajskem

Tekom zadnjih dveh mesecev je prispelo v Hankow, glavno mesto Kitajske, veliko število sovjetskih vojaških izvedencev in tehnikov, ki bodo pomagali Kitajcem pri obrambi dežele pred Japonci. S tem je zamašena vrzel, ki je nastala, ko je Hitler pozval domov nemške izvedence na Kitajskem.

Obletnica srbskih "Radničkih Novin"

V Beogradu se je vršil 10. in 11. septembra prvi delavski zlet, ki je bil pomemben za proletarjat cele države. Ta dva dni se je namreč proslavljala štiridesetletnica ustanovitve srbskega delavskega lista, tednika "Radničke Novine" in desetletnica ustanovitve Centrale za delavsko izobrazbo. Obenem so je vršili tudi kongres delavskih kulturnih društev.

"Radničke Novine" so izvrsen list, tesno spojene z delavskim gibanjem v Srbiji in delale so za politični vpliv delavstva ter bile več časa najjačji bojevniki in posepeševatelj delavskih svobodnih razrednih strokovnih organizacij. Prav tako važno vlogo imajo v jugoslovanskem delavskem gibanju še danes. Srbski rodurji zro s ponosom na svoje delo in ob proslavi 40-letnice "Radničkih Novin" so se s ponosom spominjali sodrugov, ki so duhovno in materialno podpirali delo tega lista v tej dolgi dobi.

Njihov ponos je upravičen. Vzdržati delavski list celih štirideset let, ni nobena malenkost. Tega se posebno zavedamo mi, zato se tudi "Proletar" pridružuje vsem onim, ki iskreno čestitajo "Radničkim Novinam" k njihovi štiridesetletnici obstoja! Družnost!

PALANDECH'S TRAVEL BUREAU
Folklore Radio Program
Every Sunday from 1 to 2 P. M.
Station WWAE — 1200 kilocycles

BARETINCIC & SON
POGREBNI ZAVOD
Tel. 1475
424 Broad Street
JOHNSTOWN, PA.

MILLER'S CAFE
5205 St. Clair Ave., Cleveland, O.
Fino pivo, vino in žganje. Vsak pektek ribja večerja, ob sobotah kokolja. — Fina postrežba.
Dobra godba.

Dr. John J. Zavertnik
PHYSICIAN AND SURGEON
OFFICE HOURS:
2:00—4:00; 7:00—8:30 Daily
At 3724 W. 26th Street
Tel. Crawford 2212
At 1858 W. Cermak Rd.
4:30—6:00 p. m. Daily
Tel. Canal 1100
Wednesday and Sunday by appointments only
Residence Tel.: Crawford 8440
If no answer—Call Austin 5700

J. S. F. STATEMENT ON SOCIALIST UNITY

In view of recent moves toward unity of Socialist forces in this country, the JSF Executive Committee at its recent meeting selected a committee to draw up a statement clearly setting forth the position of our Federation.

The statement, an out and out appeal for unity of the Socialist Party and the Socialist Democratic Federation follows:

Comrades Thomas, Burt, Krueger, Tyler, Porter, SP Committee on Unity;

and Comrades Waldman, McLevy and Limbach, SDF Committee on Unity. Dear Comrades:—

The Executive Committee of the Yugoslav Socialist Federation SP, greets, in behalf of the entire Federation and our friends, the move toward much-needed unity of the Socialist forces in this country, with great joy and expectation.

As representatives of both Socialist groups, the SP and SDF, we hope you will meet and conduct your deliberations with a sincere desire to reunite our scattered forces, both attached and disattached. You will thus lay the foundation for building anew a powerful Socialist movement in this great nation. Our movement must of historic necessity be the vanguard of the coming social revolution. For self-evident reasons it is not necessary to emphasize this historic role the Socialist movement must play in the rapidly decaying and disintegrating social order which increasingly denies to the millions of workers the right to make an honest and decent living with the sweat of their brow.

There is no dispute among Socialists that various palliatives against poverty are necessary in the nature of social reforms, and the organized working-class will see that it extracts as many as possible from capitalism.

But for us, all who call ourselves Socialists — democratic, militant, Marxian, revolutionary, or just plain common sense Socialists — it is essential that we all unite and rededicate ourselves to the great principles of Socialism as taught by our great teachers, builders and leaders — Marx and Engels, Liebknecht and Luxemburg, Jaures and Hardy, Debs and Hillquit, and scores of others.

If we do this, avoid the poison of factionalism, be this from the left or right, which rend our forces asunder; discuss our differences calmly and judiciously; and above all act as COMRADES and SOCIALISTS; if we do this then we shall again become POWER in the Labor movement and in the struggle against capitalism and its ever greater iniquities, the greatest of which is its off-spring—fascism. Because of the example set by ourselves, workers of hand and brain will again join our movement and gain confidence in Socialism and its noble ideals of freedom, justice, peace, democracy, and plenty for all.

On the other hand, if we continue as we have for a number of years, a relatively small group, now divided into two tiny sects, each ineffectually trying to propagate its own brand of Socialism, or rather a dozen different brands, then the future of Socialism in the United States is indeed dark and far away. In this case the CP, or its equivalents, will continue to have free reign in misleading, confusing, corrupting, poisoning and betraying the left wing section of the American working class.

We are aware that there are some serious tactical and even principled questions that will have to be ironed out. Yet these are not insurmountable; in fact they offer no difficulty if we approach them as comrades and in the spirit of the teachings of our immortal Eugene V. Debs, Morris Hillquit and other great teachers of Socialism.

In this spirit we again greet the move for Socialist unity and hope that you will seriously and sincerely apply yourselves (both groups) to the task of attaining this worthy end which for the future of Socialism in this country is absolutely essential.

Yours for Socialism and Socialist Unity,

EXECUTIVE COMMITTEE JSF.

AFL DIGS UP A MILLION IN SCRAP WITH LEWIS' CIO

More than \$1,000,000, double the normal cost, was spent on AFL organizing activities during the past year, Pres. William Green said at the close of the quarterly executive council meeting. Requests from unorganized workers for assistance, and rivalry with the CIO, were responsible for the increase. Green voiced disapproval of the British Labor Act as a solution for American problems, while praising Pres. Roosevelt's survey commission for its analysis of the labor situation abroad.

NAZI ACTIVE IN AMERICA

The German-American Bund, with 78 branches in America, now owns 15 summer camps from New Jersey to Seattle and San Diego, where summer courses in health and propaganda are given to tens of thousands, where large mass meetings are pumped full of Nazi and anti-Jewish propaganda speeches, often with German consular officials present, where quasi-military drill is held with or without guns, and where Italian military clubs come and Hell too.

Americans Advised To Quit Europe as Soon As Possible

The United States consulate is advising Americans to book passage for home when possible.

Ocean traffic officials state that four out of ten Americans who came to Europe aboard German ships have tried to transfer to British, French or American boats for fear of war catching them on the high seas aboard a German vessel.

However, traffic to the United States is so heavy because of the international situation that a traveler is lucky to get passage on any vessel. There is a waiting list for almost every boat bound for the United States.

SEND OUT CALLS FOR AFL CONVENTION

The call to the fifty-eight annual convention of the American Federation of Labor has been sent out by the executive council under date of Aug. 20. The convention will open on Monday, Oct. 3, in Exposition and Convention Hall, Houston, Tex. It will continue in session until the business is completed, which takes about two weeks.

ONE MAN GIVES THE WORLD THE JITTERS

The pitfalls of prophecy are legion, and it is particularly perilous in the midst of a thunderstorm to try to predict where the lightning will strike. At the moment the situation in Europe is so touchy that anything may happen. Avoiding prophecy, a few things may be made clear.

One of them is that Hitler is not in the least concerned about the welfare of the Sudeten Germans in Czechoslovakia. He is not concerned about the welfare of the Germans in Germany either. If he were he would not keep them in terror of war, nor send them to concentration camps, nor reduce their standard of living. They are merely pawns. What Hitler is after in Czechoslovakia is the territory, the natural resources, the new cannon fodder for his army, and the opening of the way to further conquest in the East.

The question whether or not to give in to him in this matter is one of policy. At the time when the Versailles treaty was drawn, and Czechoslovakia was carved out of the former Austrian empire, this irregular slice of territory now called Sudeten could have been given to Germany. Practically all the Germans in that region wanted to be a part of Germany at that time. Now only the pro-Nazi part of the population wants to go over to Germany; the anti-Nazi Sudeten Germans are much opposed to any plan which would put them under the domination of the Nazis.

The whole matter has been emphasized out of all its proper importance on account of Hitler's expansionist ambitions. You will look in vain on the map of the old Austrian empire for any such state as Sudeten. You will also look in vain on the map of Czechoslovakia for any such state. Even some of the immigrants to America from Czechoslovakia, and from old Austria, are mystified by the recent use of "Sudeten." They knew nothing of Sudeten in the old country. They had heard of the Sudetes or Sudetic mountains, but never of Sudetens. The word has come into recent use on account of the furor made by the Fuehrer about the region. It means the people living in the irregular strip along the Sudetic mountains. They are far better off in Czechoslovakia than they would be in Germany. The world objection to letting Hitler take them is that it would make him a still more powerful menace to the human race.

As matters now stand, one abnormal man is giving the world the jitters. —Milwaukee Leader.

Mike's whole life has been devoted to studying and cultivating plants. Employed in that line of work, he also has one of the most beautiful gardens in his home town, Clarendon Hills, sharing his spare time between it and our garden. For this reason it was sad news when Mike dropped into our office recently to inform us that he sold his home and intends to

move south for the sake of his health. That we deeply appreciate the work Mike has done for us goes without saying. That health and good luck accompany him wherever he may settle again, is our sincere wish.

Branch Meeting Friday
Reserve this Friday, September 23, for the meeting of Branch No. 1, at the Center.

Constantly we hear remarks to the effect that our youth, the Social Study Club members, should attend Branch meetings with more regularity. Certainly, we agree.

New problems, issues and developments vitally affecting our Branch, our Federation and the whole Socialist movement are discussed at each meeting.

To be correctly informed on these matters, you must attend the meetings.

Sava's Concert Date Shifted
Due to below normal attendance at rehearsals, the date of Sava's fall concert has been changed from October 30 to November 27th adding an extra month's time for rehearsals and preparation.

This, of course, necessitates moving up the date of our Branch play for which rehearsing has already begun, from November 27th to October 30. Upon suggestion of the Branch Executive Committee, a three-act comedy has been selected, entitled, "Velika repatica", (The Great Comet).

Most of our old members will recall, the not too distinctly for it was a long time ago, that this play was staged in Chicago by our Branch members about fourteen years ago with great success being requested to repeat it about a half a dozen times in cities outside of Chicago.

Girard Comrades Sponsor Dance
Comrades and friends in Girard, Ohio and surrounding neighborhoods are invited to attend the dance being sponsored by Branch 222, JSF's Saturday, September 24 in Avon Park.

A good orchestra will be on hand along with all other accommodations for your enjoyment.

We Lose Our Gardener
The beauty of our garden here at the Slovene Labor Center is not one of those things that "just so happen."

Back of the well-selected arrangement of flowers, plants and shrubs is the expert knowledge and understanding of plant and flower life of our gardener, Mike Reading.

Frank and Angeline Zaitz to Return from Europe Last Week in September

In a letter received from Frank and Angeline Zaitz recently, we are informed that they booked passage on the "Normandie" sailing from Havre, France, on the 21st of this month.

Their voyage, somewhat extended to include all scheduled visits, has been delayed because of the rush of tourists leaving Europe due to it being the end of the tourist season and also because of the international situation. They state that it was impossible to book passage on either the "Queen Mary" or "Aquitania" both sailing earlier.

This will suffice in answer to the inquiries of Chicago comrades and friends in regard to their return.

While returning from the JSF conference held in Sygan, Pa., recently, comrade Bartol Yerant of W. Alliquippa, secretary of Branch 211, JSF, and one of Proletarec's most active workers there, was struck and injured by a hit-and-run driver. He was rushed to the hospital with a broken leg. With him at the time also returning from the Conference, was George Smrekar of W. Alliquippa, who fortunately escaped injury.

We wish to express to comrade Yerant our sincere desire for a speedy and complete recovery.

Our Doings Here and There

By Joseph Drasler

While returning from the JSF conference held in Sygan, Pa., recently, comrade Bartol Yerant of W. Alliquippa, secretary of Branch 211, JSF, and one of Proletarec's most active workers there, was struck and injured by a hit-and-run driver. He was rushed to the hospital with a broken leg. With him at the time also returning from the Conference, was George Smrekar of W. Alliquippa, who fortunately escaped injury.

We wish to express to comrade Yerant our sincere desire for a speedy and complete recovery.

Branch Meeting Friday
Reserve this Friday, September 23, for the meeting of Branch No. 1, at the Center.

Constantly we hear remarks to the effect that our youth, the Social Study Club members, should attend Branch meetings with more regularity. Certainly, we agree.

New problems, issues and developments vitally affecting our Branch, our Federation and the whole Socialist movement are discussed at each meeting.

To be correctly informed on these matters, you must attend the meetings.

Sava's Concert Date Shifted
Due to below normal attendance at rehearsals, the date of Sava's fall concert has been changed from October 30 to November 27th adding an extra month's time for rehearsals and preparation.

This, of course, necessitates moving up the date of our Branch play for which rehearsing has already begun, from November 27th to October 30. Upon suggestion of the Branch Executive Committee, a three-act comedy has been selected, entitled, "Velika repatica", (The Great Comet).

Most of our old members will recall, the not too distinctly for it was a long time ago, that this play was staged in Chicago by our Branch members about fourteen years ago with great success being requested to repeat it about a half a dozen times in cities outside of Chicago.

Girard Comrades Sponsor Dance
Comrades and friends in Girard, Ohio and surrounding neighborhoods are invited to attend the dance being sponsored by Branch 222, JSF's Saturday, September 24 in Avon Park.

A good orchestra will be on hand along with all other accommodations for your enjoyment.

We Lose Our Gardener
The beauty of our garden here at the Slovene Labor Center is not one of those things that "just so happen."

Back of the well-selected arrangement of flowers, plants and shrubs is the expert knowledge and understanding of plant and flower life of our gardener, Mike Reading.

Mike's whole life has been devoted to studying and cultivating plants. Employed in that line of work, he also has one of the most beautiful gardens in his home town, Clarendon Hills, sharing his spare time between it and our garden. For this reason it was sad news when Mike dropped into our office recently to inform us that he sold his home and intends to

move south for the sake of his health. That we deeply appreciate the work Mike has done for us goes without saying. That health and good luck accompany him wherever he may settle again, is our sincere wish.

Branch Meeting Friday
Reserve this Friday, September 23, for the meeting of Branch No. 1, at the Center.

Constantly we hear remarks to the effect that our youth, the Social Study Club members, should attend Branch meetings with more regularity. Certainly, we agree.

New problems, issues and developments vitally affecting our Branch, our Federation and the whole Socialist movement are discussed at each meeting.

To be correctly informed on these matters, you must attend the meetings.

Sava's Concert Date Shifted
Due to below normal attendance at rehearsals, the date of Sava's fall concert has been changed from October 30 to November 27th adding an extra month's time for rehearsals and preparation.

This, of course, necessitates moving up the date of our Branch play for which rehearsing has already begun, from November 27th to October 30. Upon suggestion of the Branch Executive Committee, a three-act comedy has been selected, entitled, "Velika repatica", (The Great Comet).

Most of our old members will recall, the not too distinctly for it was a long time ago, that this play was staged in Chicago by our Branch members about fourteen years ago with great success being requested to repeat it about a half a dozen times in cities outside of Chicago.

Girard Comrades Sponsor Dance
Comrades and friends in Girard, Ohio and surrounding neighborhoods are invited to attend the dance being sponsored by Branch 222, JSF's Saturday, September 24 in Avon Park.

A good orchestra will be on hand along with all other accommodations for your enjoyment.

We Lose Our Gardener
The beauty of our garden here at the Slovene Labor Center is not one of those things that "just so happen."

Back of the well-selected arrangement of flowers, plants and shrubs is the expert knowledge and understanding of plant and flower life of our gardener, Mike Reading.

Mike's whole life has been devoted to studying and cultivating plants. Employed in that line of work, he also has one of the most beautiful gardens in his home town, Clarendon Hills, sharing his spare time between it and our garden. For this reason it was sad news when Mike dropped into our office recently to inform us that he sold his home and intends to

move south for the sake of his health. That we deeply appreciate the work Mike has done for us goes without saying. That health and good luck accompany him wherever he may settle again, is our sincere wish.

Branch Meeting Friday
Reserve this Friday, September 23, for the meeting of Branch No. 1, at the Center.

Constantly we hear remarks to the effect that our youth, the Social Study Club members, should attend Branch meetings with more regularity. Certainly, we agree.

New problems, issues and developments vitally affecting our Branch, our Federation and the whole Socialist movement are discussed at each meeting.

To be correctly informed on these matters, you must attend the meetings.

Sava's Concert Date Shifted
Due to below normal attendance at rehearsals, the date of Sava's fall concert has been changed from October 30 to November 27th adding an extra month's time for rehearsals and preparation.

This, of course, necessitates moving up the date of our Branch play for which rehearsing has already begun, from November 27th to October 30. Upon suggestion of the Branch Executive Committee, a three-act comedy has been selected, entitled, "Velika repatica", (The Great Comet).

Most of our old members will recall, the not too distinctly for it was a long time ago, that this play was staged in Chicago by our Branch members about fourteen years ago with great success being requested to repeat it about a half a dozen times in cities outside of Chicago.

Girard Comrades Sponsor Dance
Comrades and friends in Girard, Ohio and surrounding neighborhoods are invited to attend the dance being sponsored by Branch 222, JSF's Saturday, September 24 in Avon Park.

A good orchestra will be on hand along with all other accommodations for your enjoyment.

Hitler Blackmails Europe With Mass Murder Threat

BLUFFS ALL PEACE SEEKING NATIONS

Whether the dangerous crisis in Europe this week becomes war is not known as this is written. If the peace is not broken by the Nazis it means that the showdown has only been postponed.

With the British fleet mobilized for any emergency, France mobilizing her entire military force, and Czechoslovakia ready to fight her Nazi tormentor if Hitler invades the Sudeten area, Hitler's provocative speech at Nuremberg avoided a direct reference to war.

One thing is sure. So long as Hitler has his clammy hands in the internal affairs of other nations there can be no peace. His insolence is the most amazing in the history of international relations.

First it was Austria which was raided and chained to the Nazi car. Then Czechoslovakia was bulldozed. Next it may be Lithuania (Memel), or Switzerland with its nearly 3,000,000 Germans, or Hungary with her 5 per cent of Germans, then Alsace-Lorraine, once within the German empire.

Obsessed with the doctrine that all Germans are "racial brothers" owing allegiance to Hitler; organizing these Germans through intimidation and by boycott of dissenters; radioing attacks on the governments of nations where these Germans live; secretly undermining the sovereignty of these governments over such citizens; provoking "incidents" and often planning them in these German areas; dressing their stooges in Nazi uniforms and encouraging them to terrorize opponents; charging that these German minorities are "oppressed" although there are more Germans oppressed in Germany than in any other country, and even directing Nazi organizations in Canada and the United States, it is evident that there can be no world peace so long as this bully's despotism survives.

How to deal with this madman is the problem that confronts the democratic nations. Through the enforced labor of millions of workers Hitler has built a deadly military machine with which he threatens the peace of the world.

This leaves normal human beings apprehensive and it has compelled enormous expenditure of funds by the British and French for rearmament to meet the expected Nazi attack. The masses in Germany, Great Britain and France, and to a lesser extent in other nations, including the United States, are thus compelled to incur staggering debts in piling up instruments of human and physical destruction.

This cannot continue without a catastrophe, the bloodiest and most destructive in all history. Unless this terrible calamity can be averted it is feared by many that much of modern civilization will perish in the holocaust.

The anti-fascist powers have greater resources in finances, raw materials, and industrial equipment than Germany, Italy and Japan combined. Should Hitler hazard war, Japan is too busy "civilizing" China to help him.

saw-dust Caesar, Mussolini, who originally thought straighter on this question than the fanatic Hitler whom he now copies. Perhaps Mussolini is trying to feed the racial pride of Italian peasants and workers since he is failing to feed their stomachs adequately. Perhaps his campaign against the Jews is part of his program of strengthening himself with the Arab world.

In any case it is another illustration of the retrogression of humanity. Incidentally, I hope that some of the Jewish bourgeoisie in America will learn a lesson. I have never forgotten how a leading Jewish lawyer, when I asked him for help in the Terzani case, told me that he was not anti-fascist but only anti-Nazi. That he understood that Mussolini had eight Jews in his Cabinet! And he made the trains run on time!

It is quite possible that the issuance of stamp money to meet relief needs is no crazier than some other characteristics of the present monetary system, provided that it is that it can be kept within bounds. But I don't think that can be done. If a state can safely issue stamp money every Thursday to people over fifty and get away with it the unemployed and others will demand the same treatment.

The whole business of issuing two kinds of money, one regular and one stamp, is likely to lead to lots of trouble, especially when only one state is acting. Still it might do some good for California to serve as guinea pig for the rest of us. If all you have to do to serve society is to pass out money, still leaving the profit system in power, then we Socialists from Marx on have been sadly mistaken in our analysis of capitalism. And we haven't been mistaken, as the citizens of California are likely to find out.

Whether the dangerous crisis in Europe this week becomes war is not known as this is written. If the peace is not broken by the Nazis it means that the showdown has only been postponed.

With the British fleet mobilized for any emergency, France mobilizing her entire military force, and Czechoslovakia ready to fight her Nazi tormentor if Hitler invades the Sudeten area, Hitler's provocative speech at Nuremberg avoided a direct reference to war.

One thing is sure. So long as Hitler has his clammy hands in the internal affairs of other nations there can be no peace. His insolence is the most amazing in the history of international relations.

First it was Austria which was raided and chained to the Nazi car. Then Czechoslovakia was bulldozed. Next it may be Lithuania (Memel), or Switzerland with its nearly 3,000,000 Germans, or Hungary with her 5 per cent of Germans, then Alsace-Lorraine, once within the German empire.

Obsessed with the doctrine that all Germans are "racial brothers" owing allegiance to Hitler; organizing these Germans through intimidation and by boycott of dissenters; radioing attacks on the governments of nations where these Germans live; secretly undermining the sovereignty of these governments over such citizens; provoking "incidents" and often planning them in these German areas; dressing their stooges in Nazi uniforms and encouraging them to terrorize opponents; charging that these German minorities are "oppressed" although there are more Germans oppressed in Germany than in any other country, and even directing Nazi organizations in Canada and the United States, it is evident that there can be no world peace so long as this bully's despotism survives.

How to deal with this madman is the problem that confronts the democratic nations. Through the enforced labor of millions of workers Hitler has built a deadly military machine with which he threatens the peace of the world.

This leaves normal human beings apprehensive and it has compelled enormous expenditure of funds by the British and French for rearmament to meet the expected Nazi attack. The masses in Germany, Great Britain and France, and to a lesser extent in other nations, including the United States, are thus compelled to incur staggering debts in piling up instruments of human and physical destruction.

This cannot continue without a catastrophe, the bloodiest and most destructive in all history. Unless this terrible calamity can be averted it is feared by many that much of modern civilization will perish in the holocaust.

The anti-fascist powers have greater resources in finances, raw materials, and industrial equipment than Germany, Italy and Japan combined. Should Hitler hazard war, Japan is too busy "civilizing" China to help him.

saw-dust Caesar, Mussolini, who originally thought straighter on this question than the fanatic Hitler whom he now copies. Perhaps Mussolini is trying to feed the racial pride of Italian peasants and workers since he is failing to feed their stomachs adequately. Perhaps his campaign against the Jews is part of his program of strengthening himself with the Arab world.

In any case it is another illustration of the retrogression of humanity. Incidentally, I hope that some of the Jewish bourgeoisie in America will learn a lesson. I have never forgotten how a leading Jewish lawyer, when I asked him for help in the Terzani case, told me that he was not anti-fascist but only anti-Nazi. That he understood that Mussolini had eight Jews in his Cabinet! And he made the trains run on time!

It is quite possible that the issuance of stamp money to meet relief needs is no crazier than some other characteristics of the present monetary system, provided that it is that it can be kept within bounds. But I don't think that can be done. If a state can safely issue stamp money every Thursday to people over fifty and get away with it the unemployed and others will demand the same treatment.

The whole business of issuing two kinds of money, one regular and one stamp, is likely to lead to lots of trouble, especially when only one state is acting. Still it might do some good for California to serve as guinea pig for the rest of us. If all you have to do to serve society is to pass out money, still leaving the profit system in power, then we Socialists from Marx on have been sadly mistaken in our analysis of capitalism. And we haven't been mistaken, as the citizens of California are likely to find out.

However, the cost in lives and treasure to crush Nazis is so terrific that it is appalling and for that reason the anti-fascist powers have hesitated and compromised.

Civilization may have a short respite if the match is not touched to the explosives which the Berlin terrorist has accumulated by his policies. —New Leader.

Scapegoats

Our people are bewildered by the economic difficulties of the times in which they live. They are looking for the causes. Pretty soon they'll find them, and want them remedied.

Liberals want the people to discover the real causes of bad economic conditions, so that they can apply the proper remedies and thus liberate themselves from such conditions. Many conservatives, however, fear that such remedies will "upset the applecart"; so they try to stall the people off by getting them to use a scapegoat instead.

What's a scapegoat? In the days of the Old Testament, there where certain religious ceremonies by which, supposedly, the sins of a community could be transferred to the head of a goat; then the people got together and drove the poor goat out of town and into the wilderness. Supposedly, he took with him all the sins of the people and left them henceforth free. That's where we get our word scapegoat.

This neat custom is still in vogue among those smart moderns who guard the sacred fires of Big Business in the temple of modern industry.

Suppose "labor trouble" breaks out. Cure the trouble by curing the causes? Certainly not — that would be too sensible. Instead, just route the people up to looking for a "Communist," or a "alien," or an "outside agitator." Then they'll forget to look for the cause of the labor trouble. Upon the head of this poor "alien," let us say, will be transferred the blame for the labor trouble. Drive him into the wilderness, and then the people will be free of the consequences of social and economic sin — so they hope.

Of course it won't work out that way. The only way to put a stop to sin is to go and sin no more. That's not only good morals. It's also good economics. —Minnesota Leader.

SILENCE
A judicious reticence is hard to learn, but it is one of the great lessons of life.—Chesterfield.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

Power to get wealth does not insure wisdom or desire to use it wisely.

CZECHS DEMONSTRATE LOYALTY TO BENES

It is quite possible that the issuance of stamp money to meet relief needs is no crazier than some other characteristics of the present monetary system, provided that it is that it can be kept within bounds. But I don't think that can be done. If a state can safely issue stamp money every Thursday to people over fifty and get away with it the unemployed and others will demand the same treatment.